

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΟΜΕΑΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΜΕΝΕΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

**Η ΕΚΔΟΣΗ ΩΣ ΘΕΣΜΟΣ ΤΟΥ
ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ**

ΑΣΠΙΩΤΗ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ (Α.Μ. 4159/2018)

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΜΕΛΟΣ: ΚΤΙΣΤΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΜΕΛΟΣ: ΤΣΑΒΔΑΡΙΔΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, ΛΕΚΤΟΡΑΣ

ΚΟΜΟΤΗΝΗ, 2021

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ – ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ	σελ. 5
ΜΕΡΟΣ Α' - ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ	σελ. 7
I. Ίδρυση	σελ. 7
II. Η δικαιοδοσία και η αρμοδιότητα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου	σελ. 8
α. Δικαιοδοσία	σελ. 8
β. Αρμοδιότητα	σελ. 10
III. Η έννοια του Διεθνούς Εγκλήματος	σελ. 12
ΜΕΡΟΣ Β' – Η ΕΚΔΟΣΗ ΩΣ ΘΕΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	σελ. 17
I. Σύντομη Ιστορική Επισκόπηση	σελ. 17
α. Ο θεσμός της έκδοσης στην πορεία της ανθρώπινης ιστορίας	σελ. 17
β. Φορείς και θεσμοί που συνέβαλλαν στη διαμόρφωση της σημερινής μορφής του θεσμού	σελ. 19
II. Η Έκδοση στο Διεθνές και στο Ποινικό Δίκαιο γενικά	σελ. 20
α. Η έννοια της έκδοσης	σελ. 20
β. Τα ειδικότερα χαρακτηριστικά της έκδοσης προσώπων μεταξύ κρατών	σελ. 20
γ. Τα ειδικότερα χαρακτηριστικά της έκδοσης προσώπων στο ΔΠΔ	σελ. 22
III. Η Έκδοση προσώπων στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο ειδικότερα	σελ. 23
α. Η διαδικασία έκδοσης σύμφωνα με το Καταστατικό της Ρώμης	σελ. 23
β. Η αρχή «είτε έκδοση είτε δίωξη» (aut dedere aut judicare)	σελ. 24
γ. Η υποχρέωση συνεργασίας των Κρατών με το Δ.Π.Δ.	σελ. 25

ΜΕΡΟΣ Γ΄ – Περιπτωσιολογικές Μελέτες (CASE STUDY) – Νομολογία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου	σελ. 28
I. Υπόθεση Τομάς Λουμπάνγκα Ντυίλο (Thomas Lubanga Dyilo) – Δημοκρατία του Κονγκό	σελ. 28
II. Υπόθεση Ομάρ Χασάν Αχμάντ αλ-Μπεσίρ (Omar Hassan Ahmad Al Bashir) – Νταρφούρ, Σουδάν	σελ. 29
III. Κρίσεις περί της συνταγματικότητας της έκδοσης προσώπων στο Δ.Π.Δ. Η περίπτωση της Κόστα Ρίκα, του Εκουαδόρ, της Ουκρανίας, της Γουατεμάλας, της Ονδούρας, της Μολδαβίας κ.ά.	σελ. 31
ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	σελ. 33
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ	σελ. 36

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Άρθ., άρθ.	Άρθρο
δ.π.δ.	διεθνές ποινικό δίκαιο
Δ.Π.Δ.	Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο
Δ.Ε.Π.Δ.	Διεθνής Εταιρεία Ποινικού Δικαίου
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Κ.Π.Δ.	(ελληνικός) Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
Κ.Ρ.Δ.Π.Δ.	Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου
Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Π.Κ.	(ελληνικός) Ποινικός Κώδικας
Σ.Α.	Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ – ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Η έκδοση αποτελούσε ανέκαθεν (και αποτελεί μέχρι και σήμερα) έναν θεσμό εξαιρετικά μεγάλης σημασίας, τόσο ως μέσο αποτελεσματικής άσκησης αντεγκληματικής πολιτικής σε διεθνές επίπεδο όσο και ως μέσο διεθνούς συνεργασίας, με σκοπό την αποτελεσματικότερη πρόληψη και ιδίως την καταστολή του εγκλήματος από τις αρμόδιες Αρχές των διαφόρων χωρών του κόσμου. Ωστόσο, σε αρκετές περιπτώσεις ηγέτες χρησιμοποίησαν το θεσμό της έκδοσης όχι για να ικανοποιήσουν το αίσθημα δικαίου της διεθνούς κοινότητας, αλλά για να εξυπηρετήσουν πολιτικούς σκοπούς. Χαρακτηριστική είναι λχ. η περίπτωση του αρχηγού του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν (PKK), Αμπντουλάχ Οτζαλάν¹ ή του ηγέτη ακροδεξιάς παραστρατιωτικής οργάνωσης στην Κολομβία Σαλβατόρε Μανκούσο).² Ακόμη κι έτσι όμως, δεν παύει να συνιστά ένα θεσμό που εξυπηρετεί την αποτελεσματικότερη απονομή ποινικής δικαιοσύνης σε διεθνές επίπεδο.

Το ενδιαφέρον της γράφουσας για τη συγκεκριμένη θεματική ενότητα προέκυψε στα πλαίσια των μεταπτυχιακών μου σπουδών στον Τομέα Διεθνών Σπουδών της Νομικής Σχολής του Δ.Π.Θ., μέσω του οποίου κατάφερα να έλθω σε επαφή με διάφορες θεματικές του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου, και ειδικότερα με την οργάνωση και τον τρόπο λειτουργίας του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (Δ.Π.Δ.). Το γεγονός ότι το Δ.Π.Δ. αποτελεί σήμερα το μοναδικό δικαιοδοτικό όργανο της διεθνούς κοινότητας που είναι αρμόδιο για την απονομή ποινικής δικαιοσύνης σε διεθνές επίπεδο, προσφέρει στον ενδιαφερόμενο εξαιρετικό υλικό για επιστημονική μελέτη και έρευνα, καθώς ασχολείται με την εκδίκαση των ειδικότερων εγκλημάτων που παρατηρήθηκαν στις ανθρώπινες κοινωνίες διαχρονικά. Άλλωστε, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, τα εγκλήματα πολέμου, η γενοκτονία και η επίθεση (εγκλήματα για τα οποία είναι αρμόδιο το ΔΠΔ), έχουν ουσιαστικά θύματα όχι μεμονωμένα πρόσωπα, αλλά την ανθρωπότητα στο σύνολό της.

Για τον ανωτέρω σκοπό, ήτοι την εκδίκαση των διεθνών εγκλημάτων, η διεθνής κοινότητα ίδρυσε τελικώς το 2002 το αρμόδιο υπερεθνικό δικαιοδοτικό όργανο: το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο.³ Μέχρι σήμερα 124 κράτη έχουν υπογράψει και επικυρώσει το ιδρυτικό του Καταστατικό, γνωστό ως το «Καταστατικό της Ρώμης» (“Rome Statute”), αναγνωρίζοντας με τον τρόπο αυτό τη δικαιοδοσία του. Το Δικαστήριο μέχρι στιγμής έχει ασχοληθεί με 28 υποθέσεις, ενώ έχει εκδόσει περισσότερα από 35 εντάλματα σύλληψης κατά προσώπων τα οποία φέρονται ως δράστες εγκλημάτων της αρμοδιότητάς του.⁴ Η πλειοψηφία των υποθέσεων τις οποίες διερεύνησε το Δ.Π.Δ. αφορούν κράτη της Αφρικής και της Μέσης Ανατολής, οι δε λόγοι που συνέβη αυτό θα πρέπει να αναζητηθούν στις βαθύτερες αιτίες που πυροδοτούν εντάσεις στις συγκεκριμένες περιοχές του πλανήτη (πολιτική αστάθεια, μειωμένο επίπεδο ουσιαστικής

¹ Καλεντερίδης Σ., *Παράδοση Οτζαλάν, Η ώρα της Αλήθειας*, εκδ. INFOΓΝΩΜΩΝ, Αθήνα, 2007. Ομοίως και Ναζάκης Αντ., *Οτζαλάν - Η παράδοση ενός συμμάχου*, εκδ. Μαΐνανδρος, Αθήνα, 2017. Ο Αμπντουλάχ Οτζαλάν, ιδρυτής και ηγέτης του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν (PKK), διώκονταν από τις Αρχές της Τουρκίας με την κατηγορία ότι προωθούσε την ανεξαρτητοποίηση του Κουρδιστάν. Από τις 21.09.1998 αναζητούσε άσυλο περιπλανώμενος σε διάφορες χώρες, μέχρι τις 16.02.1999, οπότε και συνελήφθη μετά από προδοσία του στην Ελληνική Πρεσβεία της Κένυας και εκδόθηκε για να δικαστεί στην Τουρκία, όπου κρατείται μέχρι και σήμερα.

² Ο Salvatore Mancuso, ηγετικό στέλεχος της ακροδεξιάς παραστρατιωτικής οργάνωσης AUC στην Κολομβία, εκδόθηκε από τις αρμόδιες Αρχές της Κολομβίας στις ΗΠΑ, όπου και καταδικάστηκε για εγκλήματα σχετικά με τη διακίνηση ναρκωτικών ουσιών. Μαζί του εκδόθηκαν και άλλα 13 στελέχη της οργάνωσης, πιθανώς στα πλαίσια προσπάθειας της χώρας να βελτιώσει τις διπλωματικές της σχέσεις με τις ΗΠΑ.

³ Βλ. περισσότερες πληροφορίες στην επίσημη ιστοσελίδα του ΔΠΔ: www.icc-cpi.int.

⁴ Περισσότερες λεπτομέρειες για την κάθε υπόθεση που απασχόλησε το ΔΠΔ βρίσκονται στην επίσημη ιστοσελίδα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου στον παρακάτω σύνδεσμο: <https://www.icc-cpi.int/about>.

προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων κά., χωρίς να πρέπει να παραβλέπεται ο φυσικός πλούτος που απαντάται στις περιοχές αυτές, η προσπάθεια για έλεγχο του οποίου συχνά αποτελεί αιτία διαμαχών και συρράξεων σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο). Πρόσφατα κατατέθηκε αίτημα στο Δ.Π.Δ. για διερεύνηση εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας και για το έγκλημα της γενοκτονίας σε βάρος της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας, ωστόσο η εν λόγω χώρα δεν αποδέχεται την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου.⁵

Η ίδρυση του Δ.Π.Δ. αναγνωρίστηκε αναμφίβολα ως ένα θετικό στοιχείο στην εξέλιξη του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου, όχι μόνο από τη διεθνή κοινότητα στο σύνολό της, αλλά και από διεθνείς οργανισμούς και μορφώματα. Ενδεικτικά, αξίζει να αναφερθεί ότι το 2011, η Ε.Ε., με την απόφαση υπ' αριθ. 2011/168/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου της 21^{ης} Μαρτίου 2011, αναγνώρισε τη σημασία της ίδρυσης του Δ.Π.Δ. και έλαβε μέτρα για την ενίσχυση και την υποστήριξη του έργου του.⁶ Η συμβολή του Δικαστηρίου ως δικαιοδοτικού οργάνου στην εξέλιξη και στην πρακτική εφαρμογή του διεθνούς ποινικού δικαίου είναι αξιοσημείωτη, καθώς όχι μόνο απονέμει με αποτελεσματικό τρόπο ποινική δικαιοσύνη σε εγκλήματα που οι εθνικές δικαιοδοσίες αδυνατούν πολλές φορές να καταστείλουν ή να τιμωρήσουν, αλλά επιπλέον αποτελεί πρότυπο διεθνούς δικαιοδοτικού οργάνου αναφορικά με την οργάνωση και τον τρόπο λειτουργίας του, το παράδειγμα του οποίου τα κράτη – μέλη καλούνται συχνά να αξιοποιήσουν και στις εθνικές τους νομοθεσίες.

Η παρούσα εργασία εστιάζει ειδικότερα στην έκδοση ως θεσμό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Η ανάλυση του συγκεκριμένου θεσμού κρίθηκε σκόπιμη, διότι η έκδοση θεωρείται από όλα τα κράτη - μέλη Καταστατικού της Ρώμης απαραίτητη για την εύρυθμη λειτουργία του Δ.Π.Δ., καθώς ενισχύει το δικαιοδοτικό του ρόλο και βοηθά στην αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των διεθνών εγκλημάτων, ενώ παράλληλα προωθεί και την αρμονική συνεργασία περισσότερων κρατών και φορέων. Μέσα από την παρούσα εργασία γίνεται μία προσπάθεια να παρουσιαστεί όσο το δυνατόν πληρέστερα αφενός το ιστορικό υπόβαθρο του θεσμού της έκδοσης, και αφετέρου οι σύγχρονοι κανόνες που ισχύουν και εφαρμόζονται σήμερα για την παράδοση και την παραπομπή σε δίκη των κατηγορουμένων για διεθνή εγκλήματα σε διακρατικό επίπεδο.

Συγκεκριμένα, και με στόχο την πληρέστερη κατανόηση του θεσμού της έκδοσης, αρχικά κρίθηκε σκόπιμο να παρατεθούν ορισμένες γενικές πληροφορίες για την ίδρυση, την οργάνωση και τις αρμοδιότητες του Δ.Π.Δ., καθώς και για τα διεθνή εγκλήματα. Στη συνέχεια, αφού αναλυθούν οι βασικές έννοιες του θεσμού και παρουσιαστεί η πορεία του στην ανθρώπινη ιστορία, θα διακριθεί από άλλους συγγενείς θεσμούς όπως το άσυλο ή η φιλοξενία. Ακολούθως θα περιγραφεί αναλυτικότερα η έκδοση ως θεσμός του διεθνούς ποινικού δικαίου, και ειδικότερα ο τρόπος εφαρμογής του στα πλαίσια του Δ.Π.Δ. τόσο με παραδείγματα όσο και με γενικότερη βιβλιογραφική υποστήριξη. Τέλος θα παρατεθούν και θα σχολιαστούν συγκεκριμένες υποθέσεις που εκδικάστηκαν από το Δ.Π.Δ. και παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον αναφορικά με την έκδοση. Η εργασία κλείνει με τη διεξαγωγή συμπερασμάτων που προέκυψαν κατά τη βιβλιογραφική μελέτη, η οποία παρατίθεται στο τέλος.

⁵Simons Marlise, *Uighur Exiles Push for Court Case Accusing China of Genocide*, άρθρο δημοσιευμένο στην ηλεκτρονική έκδοση της εφημερίδας New York Times στις 06.07.2020. Διαθέσιμο στον σύνδεσμο <https://www.nytimes.com/2020/07/06/world/asia/china-xinjiang-uighur-court.html>

⁶ Διαθέσιμη στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:32011D0168#d1e330-56-1>

ΜΕΡΟΣ Α΄ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

Ι. ΙΔΡΥΣΗ

Είναι γεγονός ότι η ιδέα για την ίδρυση ενός διεθνούς δικαιοδοτικού οργάνου, το οποίο θα απένειμε ποινική δικαιοσύνη και θα ήταν αρμόδιο για την δίωξη συγκεκριμένων ποινικών αδικημάτων σε διεθνές επίπεδο, διατυπώθηκε ήδη κατά τα μέσα του 20^{ου} αιώνα, δηλαδή σχεδόν αμέσως μετά τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, οπότε και έγιναν αντιληπτές οι συνέπειες των εγκλημάτων που τελέστηκαν κατά τη διάρκειά του. Ωστόσο, παρά τις προσπάθειες που έλαβαν χώρα προς την κατεύθυνση αυτή, τελικώς η ίδρυση του ΔΠΔ κατέστη δυνατή πολύ αργότερα.

Τον Ιούνιο - Ιούλιο του 1998 ξεκίνησαν στη Ρώμη οι εργασίες της διάσκεψης του Ο.Η.Ε., με στόχο τη δημιουργία ενός Διεθνούς Δικαστηρίου που θα απένειμε ποινική δικαιοσύνη. Ειδικότερα, στόχος της διάσκεψης ήταν η ίδρυση ενός υπερεθνικού δικαιοδοτικού οργάνου το οποίο θα ήταν αρμόδιο για την εκδίκηση με δίκαιο και αμερόληπτο τρόπο των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας και των εγκλημάτων πολέμου. Σε αυτήν τη διάσκεψη συμμετείχαν συνολικά 160 κράτη μέλη του Ο.Η.Ε., χωρίς να συνυπολογιστούν οι πολυάριθμοι παρατηρητές των εργασιών της διάσκεψης⁷. Ως αποτέλεσμα της ανωτέρω διάσκεψης, ιδρύθηκε το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (International Criminal Court), το οποίο ξεκίνησε συγκεκριμένα τη λειτουργία του τον Ιούλιο του 2002, με τη θέση σε ισχύ του Καταστατικού της Ρώμης, που αποτελεί και την ιδρυτική του Συνθήκη. Εδρεύει στη Χάγη της Ολλανδίας, μπορεί όμως να συνεδριάσει σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου κριθεί αναγκαίο.

Οκτώ χρόνια μετά την ίδρυση του Δικαστηρίου, και συγκεκριμένα μέχρι τον Οκτώβριο του 2009, το Δ.Π.Δ. απαρτιζόταν από 110 μέλη, ενώ άλλα 38 κράτη είχαν μεν υπογράψει το Καταστατικό του, αλλά δεν το είχαν επικυρώσει. Σήμερα, 123 κράτη είναι μέλη του Διεθνούς Δικαστηρίου,⁸ εκ των οποίων τα 33 βρίσκονται στην Αφρική,⁹ τα 19 στην Ασία,¹⁰ τα 18 στην Ανατολική Ευρώπη,¹¹ τα 28 στη Λατινική Αμερική¹² και τα 25 στην Δυτική Ευρώπη, τη Βόρεια

⁷ Λαμπρινίδη Φ., *Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο: Αρμοδιότητες, λειτουργίες και περιορισμοί*, στο Γεωργούλας Σ., *Η Εγκληματολογία στην Ελλάδα σήμερα*, Αθήνα, εκδόσεις ΚΨΜ, 2007 σελ. 374, Β. Τσιλώνης, *Η δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου: οι προϋποθέσεις άσκησης*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σελ. 57.

⁸https://asp.icc-cpi.int/en_menus/asp/states%20parties

⁹ Μπενίν, Μποτσουάνα, Μπουργκίνα Φάσο, Πράσινο Ακρωτήριο, Κεντρική Αφρικανική Δημοκρατία, Τσαντ, Κομόρες, Δημοκρατία του Κονγκό, Ακτή Ελεφαντοστού, Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, Τζιμπουτί, Γκαμπόν, Γκάμπια, Γκάνα, Γουίνεα, Κένυα, Λεσότο, Λιβερία, Μαδαγασκάρη, Μαλάουι, Μάλι, Μαυρίκιος, Ναμίμπια, Νίγηρας, Νιγηρία, Σενεγάλη, Σεϋχέλλες, Σιέρρα Λεόνε, Νότια Αφρική, Τυνησία, Ουγκάντα, Τανζανία, Ζάμπια. Πηγή: https://asp.icc-cpi.int/en_menus/asp/states%20parties/western%20european%20and%20other%20states/Pages/western%20european%20and%20other%20states.aspx.

¹⁰ Αφγανιστάν, Μπαγκλαντές, Καμπότζη, Νήσοι Κουκ, Κύπρος, Φίτζι, Ιαπωνία, Ιορδανία, Κιρμιπάτι, Μαλδίβες, Νήσοι Μάρσαλ, Μογγολία, Ναουρού, Νότια Κορέα, Σαμόα, Παλαιστίνη, Τατζικιστάν, Ανατολικό Τιμόρ, Βανουάτου. Πηγή: [https://asp.icc-cpi.int/en_menus/asp/states%20parties/western%20european%20and%20other%20states.aspx](https://asp.icc-cpi.int/en_menus/asp/states%20parties/western%20european%20and%20other%20states/Pages/western%20european%20and%20other%20states.aspx).

¹¹ Αλβανία, Βοσνία Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Κροατία, Τσεχία, Εσθονία, Γεωργία, Ουγγαρία, Λευκορωσία, Λιθουανία, Μαυροβούνιο, ΠΓΔΜ, Πολωνία, Μολδαβία, Ρουμανία, Σερβία, Σλοβακία, Σλοβενία. Πηγή: https://asp.icc-cpi.int/en_menus/asp/states%20parties/western%20european%20and%20other%20states/Pages/western%20european%20and%20other%20states.aspx.

¹² Αντίγκουα και Μπαρμπούντα, Αργεντινή, Μπαρμπέντος, Μπελίζ, Βολιβία, Βραζιλία, Χιλή, Κολομβία, Κόστα Ρίκα, Ντομινικανή Δημοκρατία, Εκουαδόρ, Ελ Σαλβαδόρ, Γρενάδα, Γουατεμάλα, Γκουιάνα, Ονδούρρα, Μεξικό, Παναμάς, Παραγουάη, Περού, Άγιος Χριστόφορος και Νέβις, Αγία Λουσία, Άγιος Βικέντιος και Γρεναδίνες, Σουρινάμ, Τρινιδάδ Τομπάγκο, Ουρουγουάη, Βενεζουέλα. Πηγή: https://asp.icc-cpi.int/en_menus/asp/states%20parties/western%20european%20and%20other%20states/Pages/western%20

Αμερική και την Ωκεανία.¹³

Παρά τη γενική επιθυμία της διεθνούς κοινότητας να υπάρξει ένας υπερεθνικός θεσμός που θα είναι υπεύθυνος να εκδικάζει τα διεθνή εγκλήματα και να τιμωρεί τους παραβάτες τους, η σύσταση ενός διεθνούς δικαιοδοτικού οργάνου που θα αναλάμβανε το συγκεκριμένο έργο δεν αποδείχθηκε καθόλου εύκολη υπόθεση στην πράξη. Οι εργασίες της διάσκεψης του Ο.Η.Ε. ήταν μαραθώνιες, ενώ τα κράτη που συμμετείχαν σε αυτές χωρίστηκαν σε δύο «στρατόπεδα». Από τη μία πλευρά βρέθηκαν τα κράτη που επιθυμούσαν την ίδρυση ενός ανεξάρτητου Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (με αυτή την άποψη υποστήριξαν περίπου 60 κράτη, μεταξύ των οποίων ήταν ο Καναδάς, η Αυστραλία και πολλά κράτη της Ευρώπης), θεωρώντας πως μόνο με τον τρόπο αυτό θα μπορούσε να απονεμηθεί αποτελεσματικά και αμερόληπτα διεθνής ποινική δικαιοσύνη. Από την άλλη πλευρά συνασπίστηκαν κράτη που δεν επιθυμούσαν την ίδρυση διεθνούς δικαιοδοτικού οργάνου, ή έστω αποδέχονταν την ίδρυσή του με εξαιρετικά περιορισμένη δικαιοδοσία και αρμοδιότητα (Η.Π.Α.,¹⁴ Ρωσία, Ισραήλ, Ινδία, Κίνα),¹⁵ ανησυχώντας προφανώς ότι η ίδρυσή του θα μείωνε την διεθνή τους επιρροή. Ωστόσο, η άποψη των κρατών που τάχθηκαν υπέρ της ίδρυσης ενός υπερεθνικού δικαιοδοτικού οργάνου επικράτησε, και το Δ.Π.Δ. ιδρύθηκε τελικώς το 2002. Η λειτουργία του αποτέλεσε αναμφίβολα μία μεγάλη καινοτομία στην ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου γενικότερα, αλλά και του διεθνούς ποινικού δικαίου ειδικότερα, καθώς για πρώτη φορά τα περισσότερα κράτη του Ο.Η.Ε. συνεργάστηκαν αρμονικά, με μόνο σκοπό την αντιμετώπιση της διεθνούς εγκληματικότητας.

II. Η ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΚΑΙ Η ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

α. Δικαιοδοσία

Αναφορικά με τη δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, αυτή καθορίζεται από το ίδιο το Καταστατικό της Ρώμης, και μάλιστα ήδη από τα πρώτα άρθρα του. Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρ. 2 του ΚΡΔΠΔ, το Δ.Π.Δ. είναι αρμόδιο να δικάσει συγκεκριμένες κατηγορίες εγκλημάτων, και όχι κάθε έγκλημα – έστω και εάν παρουσιάζει διεθνές ενδιαφέρον. Ειδικότερα, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να διώξει και να εκδικάζει τέσσερις συγκεκριμένες πράξεις: τα εγκλήματα πολέμου, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, το έγκλημα της γενοκτονίας και το έγκλημα της επίθεσης (ορθότερα επιθετικότητας). Σε ότι αφορά ειδικότερα το έγκλημα της επίθεσης, προκειμένου το Δικαστήριο να μπορέσει να επιληφθεί και για αυτό, θα πρέπει πρώτα να προσδιοριστεί η έννοιά του, καθώς ακόμη δεν έχει υπάρξει ακριβής προσδιορισμός των στοιχείων της από τη θεωρία του δπδ.

Ο όρος «εγκλήματα πολέμου» διατυπώθηκε για πρώτη φορά κατά το Συνέδριο της Χάγης το 1907 και αναφέρεται στο κείμενο της Συνθήκης των Βερσαλλιών (28.06.1919), ωστόσο ως όρος χρησιμοποιήθηκε ευρέως μετά τον Β' ΠΠ¹⁶. Ως έγκλημα πολέμου χαρακτηρίζεται

europaean%20and%20other%20states.aspx.

¹³ Ανδόρρα, Αυστραλία, Αυστρία, Βέλγιο, Καναδάς, Δανία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ισλανδία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λιχτενστάιν, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Ολλανδία, Νέα Ζηλανδία, Νορβηγία, Πορτογαλία, Σαν Μαρίνο, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία, Ηνωμένο Βασίλειο. Πηγή: https://asp.icc-cpi.int/en_menus/asp/states%20parties/western%20european%20and%20other%20states/Pages/western%20european%20and%20other%20states.aspx.

¹⁴ Για περισσότερες πληροφορίες αναφορικά με την σχέση ΗΠΑ και Δ.Π.Δ. βλ. την αναφορά του CRS (Congressional Research Service) της 16.03.2010 με τίτλο «*The International Criminal Court (ICC): Jurisdiction, Extradition, and U.S. Policy*», διαθέσιμη στην ιστοσελίδα: <https://www.everycrsreport.com/reports/R41116.html>.

¹⁵ Β. Τσιλώνης, *Η δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου: οι προϋποθέσεις άσκησης*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σελ. 58-59.

¹⁶ Μ. Cherif Bassiouni, *Crimes against humanity*, 2015, δημοσιευμένο στην ιστοσελίδα www.crimesofwar.org. (σύνδεσμος: <https://web.archive.org/web/20150320061808/http://www.crimesofwar.org/a-z-guide/crimes-against-humanity>)

οποιαδήποτε παραβίαση διεθνών δικαιοκικών κανόνων που έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια μιας εμπόλεμης σύρραξης, και ιδίως οι σοβαρές παραβιάσεις των Συμβάσεων της Γενεύης του 1949. Στο άρθ. 8 του ΚΡΔΠΔ απαριθμούνται οι συγκεκριμένες εκείνες πράξεις που συνιστούν εγκλήματα πολέμου: ανθρωποκτονίες, βασανιστήρια, βίαιη στρατολόγηση, παράνομοι εκτοπισμοί κ.ά. Εύκολα γίνεται αντιληπτό από τα παραπάνω ότι οι ανωτέρω πράξεις αποτελούν εξαιρετικά σοβαρές και έντονες παραβιάσεις τόσο του συμβατικού όσο και του εθιμικούδικαίου του πολέμου.¹⁷ Η συγκεκριμένη απαρίθμηση δεν είναι ενδεικτική, αλλά εξαντλητική, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να χαρακτηριστούν ως εγκλήματα πολέμου άλλες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων εκτός από εκείνες που απαριθμούνται στο άρθρο 8.

Σύμφωνα με την Επιτροπή Έρευνας των Η.Ε. για τα Εγκλήματα Πολέμου, ως έγκλημα κατά της ανθρωπότητας ορίζεται ένα «διεθνές έγκλημα του κοινού δικαίου, με τη διάπραξη του οποίου ένα πρόσωπο κρίνεται ένοχο προσβολής – για λόγους φυλετικής ένταξης ή εθνικής θρησκευτικής ή πολιτικής ταυτότητας – κατά της ελευθερίας, των δικαιωμάτων ή της ζωής ενός προσώπου ή μίας ομάδας προσώπων που δεν ευθύνονται για καμία παραβίαση του κοινού δικαίου ή προσβολής που υπερβαίνει την προβλεπόμενη από το κοινό δίκαιο ποινή».¹⁸ Ακόμη, κατά το άρθ. 6 του Χάρτη της Νυρεμβέργης, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας θεωρείται κάθε είδους απάνθρωπη πράξη η οποία στρέφεται εναντίον άμαχου πληθυσμού, είτε τελείται πριν είτε κατά τη διάρκεια μιας πολεμικής σύγκρουσης, καθώς και οι διώξεις προσώπων που οφείλονται σε λόγους φυλετικούς, θρησκευτικούς ή πολιτικούς.¹⁹

Το έγκλημα της γενοκτονίας συχνά αποκαλείται «το έγκλημα των εγκλημάτων», κυρίως επειδή θεωρείται ως το πλέον απάνθρωπο και ειδικές από τα διεθνή εγκλήματα, το οποίο μάλιστα έχει μαζικό χαρακτήρα, καθώς (όπως άλλωστε και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας) στρέφεται όχι εναντίον μεμονωμένων προσώπων, αλλά εναντίον μιας συγκεκριμένης ομάδας με κοινά χαρακτηριστικά. Ως γενοκτονία, το άρθ. 6 του ΚΡΔΠΔ ορίζει συγκεκριμένες πράξεις, που σκοπό έχουν τον μερικό ή ολικό αφανισμό μίας ομάδας ανθρώπων με κοινά φυλετικά, θρησκευτικά, εθνικά και εθνοτικά χαρακτηριστικά. Για πρώτη φορά ο όρος «γενοκτονία» χρησιμοποιήθηκε από τον Πολωνό δικηγόρο Ραφαήλ Λέμκιν (Raphael Lemkin) το 1944. Πρόκειται για ένα έγκλημα μαζικής καταστροφής, η τέλεση του οποίου παρατηρήθηκε ιδιαίτερα έντονα κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα (βλ. λχ. γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου, των Αρμενίων και των Ασσυρίων από τους Τούρκους, γενοκτονία των Εβραίων από τους Ναζί, γενοκτονία των Τούτσι από τους Χούτου στη Ρουάντα).²⁰ Αναφορές για γενοκτονία έγιναν ωστόσο και στη σύγχρονη εποχή, όπως λχ. για τις σφαγές στο Νταρφούρ, ή των Ουιγούρων στην Κίνα (για την τελευταία περίπτωση έχουν ωστόσο διατυπωθεί σοβαρές αμφισβητήσεις για το εάν η αντιμετώπιση των Ουιγούρων από την κινεζική κυβέρνηση συνιστά γενοκτονία).²¹ Σε κάθε περίπτωση όμως ήταν μικρότερης έντασης και δεν μπορούν να συγκριθούν με εκείνες που έλαβαν χώρα κατά τον 20ο αιώνα.

Με το έγκλημα της γενοκτονίας έχουν ασχοληθεί ιδίως τα Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια για τη Ρουάντα και τη Γιουγκοσλαβία. Ωστόσο, δεν μπορεί να παραβλέψει κανείς και τη σημασία

¹⁷ Ατματζίδης Θ., *Εγκλήματα Πολέμου και Εγκλήματα κατά της Ανθρωπότητας: Θεωρητική Προσέγγιση και Πρακτική Εφαρμογή*, Διατριβή – Μεταπτυχιακή Εργασία στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, 2014, σελ. 34-35.

¹⁸ Ατματζίδης Θ., *Εγκλήματα Πολέμου και Εγκλήματα κατά της Ανθρωπότητας: Θεωρητική Προσέγγιση και Πρακτική Εφαρμογή*, Διατριβή – Μεταπτυχιακή Εργασία στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, 2014, σελ. 35.

¹⁹ Μαρούδα Μ. Ν., «*Το διεθνές ποινικό δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία και η εξέλιξη του του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου ιδίως όσον αφορά τα εγκλήματα πολέμου και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας*», εκδ. Σάκκουλας, 2001, σελ. 192.

²⁰ Ο Κων. Αντωνόπουλος, σε ομιλία του στην 4^η εκδήλωση – ομιλία του Μορφωτικού Ομίλου Κομοτηνής, με θέμα «*Το έγκλημα της γενοκτονίας τον 20^ο αιώνα, χαρακτήρισε ως γενοκτονία τις σφαγές των Αρμενίων (1915), των Ελλήνων του Πόντου (1919-1923) και των Ασσυρίων από τους Οθωμανούς, των πολιτικών αντιπάλων των σοβιετικών (1929-1939), το Ολοκαύτωμα των Εβραίων (1941-1945) κ.α.* Βλ. <https://www.paratiritis-news.gr/news/to-egklima-tis-genoktonias-ston-20o-aiona>

²¹ Philip C., *Cultural Genocide for repressed minority of Uighurs*, The Times, 17.12.2019, Congressional Research Service, *Uyigurs in China*, έκθεση της 04.01.2021.

του ΔΠΔ στην καταπολέμηση του συγκεκριμένου εγκλήματος. Αναμφίβολα, η ίδρυση του ΔΠΔ και η υιοθέτηση συμβάσεων σχετικών με το δίκαιο του πολέμου και τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτέλεσε τροχοπέδη στην έντονη εκδήλωση του συγκεκριμένου εγκλήματος.

Τέλος, η διατύπωση ορισμού για το έγκλημα της επίθεσης είναι μία διαδικασία που ακόμα βρίσκεται σε εξέλιξη. Στο άρθρο 5 του ΚΡΔΠΔ ορίζεται ρητά ότι η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου για το συγκεκριμένο έγκλημα θα ασκηθεί όταν διατυπωθεί ο ορισμός του σύμφωνα με τα άρθρ. 121 και 123 του Καταστατικού. Σύμφωνα πάντως με την πρόταση της ειδικής ομάδας εργασίας που τέθηκε προς διαπραγμάτευση, η επιτροπή όριζε το έγκλημα της επίθεσης ως «το σχεδιασμό, την προετοιμασία, την έναρξη και την εκτέλεση μιας επιθετικής πράξης, από πρόσωπο που βρίσκεται σε θέση να ασκήσει αποτελεσματικό έλεγχο ή κατευθύνει την πολιτική ή στρατιωτική δράση ενός κράτους».²² Ωστόσο, το ΔΠΔ έχει δικαιοδοσία για το έγκλημα της επίθεσης, σύμφωνα με τα άρθρα 8Α, 15Α και 15Β του ΚΡΔΠΔ.

Ο λόγος για τον οποίο η δικαιοδοσία του Δ.Π.Δ. περιορίζεται αποκλειστικά στα συγκεκριμένα εγκλήματα θα πρέπει να αναζητηθεί στους σκοπούς της ίδρυσης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Όπως ήδη αναφέρθηκε, στόχος των κρατών που συμμετείχαν στη Διάσκεψη του Ο.Η.Ε. το 1998, και της συνακόλουθης ίδρυσης του Δ.Π.Δ. το 2002, ήταν η δημιουργία ενός υπερεθνικού δικαιοδοτικού οργάνου, το οποίο θα ήταν αποκλειστικά αρμόδιο για την δίωξη των σοβαρότερων εγκλημάτων που στρέφονται όχι σε βάρος ενός κράτους ή μεμονωμένων προσώπων, αλλά σε βάρος της διεθνούς κοινότητας. Τα εγκλήματα που τελικά συμπεριλήφθηκαν στον «κατάλογο» του ΚΡΔΠΔ – με βασικότερο ίσως το έγκλημα της γενοκτονίας – συνιστούν εγκλήματα που τελούνται σε μαζική κλίμακα, και μάλιστα τα ειδεχθέστερα που έχουν παρουσιαστεί στην ανθρώπινη ιστορία. Ζητούμενο σε κάθε περίπτωση είναι η διασφάλιση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Η ίδρυση επομένως ενός υπερεθνικού οργάνου, όπως το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, κρίθηκε από την πλειοψηφία της διεθνούς κοινότητας ότι αποτελεί το πλέον κατάλληλο μέσο για την εκδίκαση των συγκεκριμένων εγκλημάτων. Τα κράτη μέλη του ΚΡΔΠΔ θεώρησαν επομένως ότι η δίωξη των συγκεκριμένων εγκλημάτων, λόγω της ιδιαίτερης σοβαρότητάς τους, και η τιμώρηση των ενόχων θα γινόταν αποτελεσματικότερα σε υπερεθνικό επίπεδο και όχι από τα εθνικά δικαιοδοτικά όργανα. Ωστόσο, με βάση την αρχή της συμπληρωματικότητας, οι εθνικές δικαιοδοτικές αρχές εξακολουθούν να έχουν πρωταρχικό ρόλο στη δίωξη και των συγκεκριμένων εγκλημάτων, ενώ ο ρόλος του ΔΠΔ είναι συμπληρωματικός.

β. Αρμοδιότητα.

Το ζήτημα της αρμοδιότητας του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου ρυθμίζεται από το ίδιο το Καταστατικό της Ρώμης, και συγκεκριμένα στα άρθρ. 11 και 12 αυτού. Στις διατάξεις των εν λόγω άρθρων, προκειμένου να θεμελιωθεί η αρμοδιότητα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, τίθεται αφενός ένα χρονικό κριτήριο, αλλά και επιπλέον προϋποθέσεις οι οποίες πρέπει να συντρέχουν, προκειμένου το Δικαστήριο να επιληφθεί ενός διεθνούς εγκλήματος.

Ι. Το χρονικό κριτήριο: Στα άρθρα 11 και 12 του ΚΡΔΠΔ ορίζεται πως το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να δικάσει τις πράξεις που τελέστηκαν μόνο μετά την ίδρυσή του, δηλαδή για τα εγκλήματα που τελέστηκαν μετά το 2002. Στηριζόμενοι στην αρχή της νομιμότητας, αλλά και στις θεμελιώδεις αρχές του ποινικού δικαίου οι οποίες εφαρμόζονται στα ποινικά συστήματα των κρατών που επικύρωσαν το Καταστατικό της Ρώμης, οι ιδρυτές του ΔΠΔ θεώρησαν σκόπιμο να μην επεκτείνουν την αρμοδιότητά του σε διεθνή εγκλήματα που τελέστηκαν πριν την ίδρυσή του. Θεωρήθηκε αυτονόητο πως το ΔΠΔ θα ασκούσε την αρμοδιότητά του από τη στιγμή της ίδρυσής του, αφού ως δικαιοδοτικό όργανο «γεννήθηκε» και συνεπώς υπήρχε στο νομικό κόσμο

²² Πίχου Μ., *Ο ορισμός του εγκλήματος της επίθεσης: αναζητήσεις ατομικής ποινικής ευθύνης στο Διεθνές Δημόσιο Δίκαιο*, Διδακτορική Διατριβή στον Τομέα Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών του ΑΠΘ., Θεσσαλονίκη, Δεκέμβριος 2010, σελ. 323-324

μόνον μετά την υπογραφή και επικύρωση του Καταστατικού του το 2002.

II. Τα επιπλέον κριτήρια της αρμοδιότητας: Πέρα από το προαναφερόμενο χρονικό κριτήριο, για τον προσδιορισμό της αρμοδιότητας του Δ.Π.Δ. χρησιμοποιούνται επιπλέον τρεις αρχές: η αρχή της εδαφικότητας (ή αρχή του αντικειμενικού ενδιαφέροντος), η αρχή της υπηκοότητας (ή αρχή του υποκειμενικού ενδιαφέροντος) και η αρχή της αποδοχής. Δεν απαιτείται να συντρέχουν όλες οι ανωτέρω προϋποθέσεις σωρευτικά, αλλά αρκεί τουλάχιστον η μία εξ αυτών, προκειμένου το ΔΠΔ να ασκήσει τη δικαιοδοσία του στη συγκεκριμένη υπόθεση.

Το περιεχόμενο κάθε μίας εκ των ανωτέρω αρχών, οι οποίες σε συνδυασμό με το χρονικό κριτήριο που έχει θέσει το ΚΡΔΠΔ θεμελιώνουν και νομιμοποιούν την αρμοδιότητα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, έχει ήδη προσδιοριστεί τόσο από τη θεωρία όσο και από τη νομολογία του ΔΠΔ. Ειδικότερα:

α) **Η αρχή της εδαφικότητας:** Σύμφωνα με την πρώτη αρχή, που καθιερώνεται με τη διάταξη του άρθ. 12 § 2 (α) του ΚΡΔΠΔ, το Δ.Π.Δ. είναι αρμόδιο να εκδικάσει μία υπόθεση, μόνο εφόσον το έγκλημα φέρεται να έχει τελεστεί σε έδαφος κράτους που έχει επικυρώσει το Καταστατικό. Έδαφος του κράτους θεωρείται όχι μόνο η εδαφική του επικράτεια (όπως αυτή προσδιορίζεται με βάση τους κανόνες του δημοσίου διεθνούς δικαίου), αλλά και το πλοίο που φέρει τη σημαία του και συνεπώς είναι νηολογημένο σε αυτό, καθώς και αεροσκάφος που ανήκουν στο εν λόγω κράτος.²³ Η δικαιοδοσία του Δ.Π.Δ. εκτείνεται συνεπώς σε όλη την επικράτεια ενός αναγνωρισμένου κράτους που έχει επικυρώσει το ΚΡΔΠΔ, ακόμη και αν κάποιο μέρος της είναι κατεχόμενο από ένα άλλο κράτος (λχ. Κύπρος).

Από τα παραπάνω καθίσταται αυτονόητο το γεγονός ότι, εφόσον το έγκλημα έχει τελεστεί στο έδαφος κράτους που έχει επικυρώσει το Καταστατικό της Ρώμης, ο δε κατηγορούμενος που φέρεται να έχει τελέσει το υπό εκδίκαση έγκλημα βρίσκεται επίσης εντός της επικρατείας του, τότε το κράτος αυτό έχει την υποχρέωση να εκδόσει τον εν λόγω κατηγορούμενο στο ΔΠΔ για να δικαστεί, πάντοτε υπό τις προϋποθέσεις του άρθ. 17 ΚΡΔΠΔ. Εάν όμως ο κατηγορούμενος εντοπιστεί σε έδαφος κράτους μέλους που δεν έχει επικυρώσει το Καταστατικό, το κράτος αυτό υποχρεούται να τον εκδόσει στο ΔΠΔ μόνο στην περίπτωση που η υπόθεση παραπέμφθηκε στο ΔΠΔ από το Συμβούλιο Ασφαλείας του Ο.Η.Ε.

β) **Η αρχή της υπηκοότητας:** Με βάση τη δεύτερη αρχή, που καθιερώνεται με τη διάταξη του άρθ. 12 § 2 (β) του ΚΡΔΠΔ, το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο ασκεί την αρμοδιότητά του όταν ο δράστης που φέρεται να έχει τελέσει το υπό κρίση διεθνές έγκλημα είναι υπήκοος κράτους που έχει επικυρώσει το Καταστατικό του. Είναι αδιάφορο για την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου το κράτος στην εδαφική επικράτεια του οποίου εντοπίστηκε ή βρίσκεται ο δράστης· αρκεί και μόνο η υπηκοότητά του, η οποία στο διεθνές δίκαιο ταυτίζεται με την εθνικότητα, αφού τα κράτη στην πλειοψηφία τους είναι σήμερα εθνικά. Μπορεί συνεπώς να παραπεμφθεί στο ΔΠΔ για να δικαστεί οποιοσδήποτε πολίτης / υπήκοος κράτους μέλους του ΚΡΔΠΔ φέρεται να έχει τελέσει διεθνή εγκλήματα, ανεξάρτητα από τον τόπο μόνιμης διαμονής του ή από τον τόπο που αυτός έχει εντοπιστεί ή βρεθεί κατά τη στιγμή της σύλληψής του.

Ζήτημα αποτέλεσε στη θεωρία η αρμοδιότητα του Δ.Π.Δ. επί ανιθαγενών προσώπων. Η κρατούσα άποψη υποστηρίζει ότι το Δ.Π.Δ. στερείται αρμοδιότητας (με βάση το κριτήριο της υπηκοότητας) όταν ο φερόμενος δράστης δεν έχει την ιθαγένεια κανενός κράτους, καθώς θεωρεί πως στην περίπτωση αυτή, η αρμοδιότητά του στηρίζεται αποκλειστικά στην ιθαγένεια – ιθαγένεια – υπηκοότητα του δράστη.²⁴ Με την ίδια αιτιολογία, η ανωτέρω άποψη υποστηρίζει ακόμη πως το Δικαστήριο έχει αρμοδιότητα και επί φερόμενου δράστη - προσώπου το οποίο έχει δύο ή περισσότερες ιθαγένειες, αρκεί έστω και ένα από τα κράτη του οποίου είναι υπήκοος να έχει επικυρώσει το Καταστατικό και να είναι μέλος του. Αυτό διότι το πρόσωπο που έχει

²³ Άκυρες σύμφωνα με το άρθ. 120 ΚΡΔΠΔ είναι οι δηλώσεις ότι η Δανία έχει εξαιρέσει επίσημα από τη δικαιοδοσία του Δ.Π.Δ. τα νησιά Φαρόε και Γκρίνλαντ, ενώ η Νέα Ζηλανδία τη Νήσο Τοκελάου.

²⁴ Β. Τσιλώνης, *Η δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου: οι προϋποθέσεις άσκησης*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σελ. 124.

πολλαπλή ιθαγένεια αποκτά δικαιώματα και υποχρεώσεις που απορρέουν από όλες τις εθνικότητές του. Τέλος, η ίδια άποψη θεωρεί πως οι πρόσφυγες δεν χάνουν την ιθαγένεια του κράτους τους μόνο από καθ' αυτό το γεγονός ότι έχουν αναγνωρισθεί ως πρόσφυγες και απολαμβάνουν της προστασίας που απορρέει από τις Συμβάσεις της Γενεύης, και συνεπώς η αρμοδιότητα του Δ.Π.Δ. θα κριθεί με βάση αυτή.²⁵

γ) **Η αρχή της αποδοχής:** Σύμφωνα με την τρίτη αρχή, που καθιερώνεται με τη διάταξη του άρθρ. 12§3 του ΚΡΔΠΔ, το Δικαστήριο καθίσταται αρμόδιο να επιληφθεί ενός διεθνούς εγκλήματος, ακόμα και εάν το εμπλεκόμενο κράτος δεν έχει επικυρώσει το Καταστατικό της Ρώμης, αρκεί εκείνο να αποδεχθεί ad hoc την αρμοδιότητά του. Μια τέτοια πιθανότητα δεν πρέπει να αποκλείεται εκ προοιμίου, αν και είναι εξαιρετικά σπάνιο να συμβεί στην πράξη. Πράγματι, σπάνια ένα κράτος που δεν επικυρώνει το Καταστατικό του Δ.Π.Δ., επειδή προφανώς αμφισβητεί το ρόλο και τη θέση του στη διεθνή κοινότητα και τη συμβολή του στο διεθνές ποινικό δίκαιο, θα δεχθεί τελικά την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου στην δίωξη ενός διεθνούς εγκλήματος. Υπήρξαν ωστόσο τέτοιες περιπτώσεις, όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια.

Αξίζει τέλος να αναφερθεί ότι το Δ.Π.Δ. μπορεί σε κάθε περίπτωση να ασκήσει την αρμοδιότητά του όταν η υπόθεση παραπεμφθεί σε αυτό από το Συμβούλιο Ασφαλείας του Ο.Η.Ε., ανεξαρτήτως από το εάν η πράξη τελέστηκε εντός της επικράτειας κράτους που έχει επικυρώσει το Καταστατικό, ή από πολίτη κράτους μέλους του Δικαστηρίου.

III. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το ζήτημα του προσδιορισμού της έννοιας του διεθνούς εγκλήματος, καθώς ο όρος αυτός δεν φάνηκε να απασχολεί το διεθνές ποινικό δίκαιο μέχρι τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Το Πρωτόκολλο της Γενεύης II της 02.10.1924 για την επίλυση των διεθνών διαφορών χαρακτήριζε τον επιθετικό πόλεμο ως «διεθνές έγκλημα», ωστόσο δεν προσδιόριζε την έννοια και τα ειδικότερα χαρακτηριστικά του όρου αυτού.²⁶ Ορισμός όμως δεν διατυπώθηκε ούτε και κατά τις δίκες της Νυρεμβέργης.²⁷ Τα εν λόγω κείμενα αποτελούν ένδειξη ότι το ζήτημα της διατύπωσης ενός ορισμού για να προσδιοριστεί η έννοια του διεθνούς εγκλήματος απασχόλησε μεν τη θεωρία της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης κατά τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, ωστόσο ελάχιστα και σε πολύ μικρή κλίμακα, γεγονός που δεν βοήθησε φυσικά καθόλου την εξέλιξη του διεθνούς ποινικού δικαίου.

Σημαντικά βήματα ωστόσο για την κατανόηση των διεθνών εγκλημάτων έγινε μετά τον Β' ΠΠ, και ειδικότερα με την υπόθεση «ΗΠΑ κατά Β. Λιστ και άλλων», ή, όπως αλλιώς αποκαλείται, τη «Δίκη των Αιχμαλώτων».²⁸ Η πρώτη προσπάθεια επομένως να προσδιοριστεί σε επίπεδο νομολογίας η έννοια του διεθνούς εγκλήματος, έγινε το 1948, στα πλαίσια της εν λόγω δίκης, από τους δικαστές του ΕΣΔΗΠΝ.²⁹ Στα πλαίσια της συγκεκριμένης δίκης

²⁵ Β. Τσιλώνης, *Η δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου: οι προϋποθέσεις άσκησης*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σελ. 124 επ.

²⁶ League of Nations, *Protocol for the Pacific Settlement of International Disputes*, 02.10.1924, διαθέσιμη στο σύνδεσμο <http://digital.library.northwestern.edu/league/le000016.pdf>.

²⁷ Β. Τσιλώνης, *Η δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου: οι προϋποθέσεις άσκησης*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σελ. 22.

²⁸ Υπόθεση «ΗΠΑ κατά Βίλχελμ Λιστ και άλλων» (United States of America vs. Wilhelm List, et al.), 19.02.1948, 15 Ann. Dig. 632, σελ. 636 στο Β. Τσιλώνης, *Η δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου: οι προϋποθέσεις άσκησης*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017. Πρόκειται για μία από τις δίκες της Νυρεμβέργης και αποκαλείται ευρύτερα ως «Δίκη των αιχμαλώτων» («Hostages Trial»). Κατηγορούμενοι ήταν, εκτός του Βίλχελμ Λιστ, συνολικά 12 στρατηγούς, όπως ο Χούμπερτ Λαντ και ο Λότταρ Ρέντουλιτς. Η δίκη διήρκεσε 117 ημέρες και ο Λιστ καταδικάστηκε σε ισόβια κάθειρξη για μαζικές δολοφονίες πολιτών στην Ελλάδα, την Γιουγκοσλαβία και την Αλβανία, αλλά το 1952 αποφυλακίστηκε με όρους για λόγους υγείας. Η «Δίκη των Αιχμαλώτων» είναι εξέχουσας σημασίας για το διεθνές ποινικό δίκαιο, καθώς για πρώτη φορά διατυπώθηκε ένας ορισμός για το διεθνές έγκλημα.

²⁹ Το ΕΣΔΗΠΝ (Ειδικό Στρατιωτικό Δικαστήριο των ΗΠΑ στη Νυρεμβέργη) αποτέλεσε ένα από τα πολλά ειδικά στρατιωτικά δικαστήρια που συγκάλεσαν οι νικήτριες Δυνάμεις μετά το Β' ΠΠ, προκειμένου να δικάσουν

διατυπώθηκε νομολογιακά ο ορισμός του διεθνούς εγκλήματος, καθώς στην εκδοθείσα απόφαση ορίστηκε ότι «διεθνές έγκλημα είναι μία πράξη που αναγνωρίζεται παγκοσμίως ως αδίκημα, η οποία θεωρείται μείζον ζήτημα διεθνούς ενδιαφέροντος και για κάποιον βάσιμο λόγο δεν μπορεί να αφηθεί στην αποκλειστική δικαιοδοσία του κράτους που θα είχε εξουσία για αυτό υπό κανονικές συνθήκες».³⁰

Από τα ανωτέρω γίνεται αντιληπτό ότι για τον χαρακτηρισμό μιας πράξης ως διεθνούς εγκλήματος απαιτείται η σωρευτική συνδρομή τριών βασικών εννοιολογικών στοιχείων: α) της αναγνώρισης της συγκεκριμένης πράξης ως (ποινικά κολάσιμο) αδίκημα από το σύνολο ή έστω την πλειοψηφία των κρατών της διεθνούς κοινότητας, β) η σοβαρότητα της πράξης και τέλος γ) η συνδρομή συγκεκριμένου λόγου για τον οποίο η εν λόγω πράξη θα πρέπει να διωχθεί σε διεθνές επίπεδο και όχι από δικαιοδοτικό όργανο του κράτους που θα ήταν υπό κανονικές συνθήκες αρμόδιο να επιληφθεί για αυτή.

Ο εν λόγω ορισμός, παρά τις όποιες αδυναμίες του, περιλαμβάνει με τον πλέον περιεκτικό τρόπο όλα τα εννοιολογικά στοιχεία του διεθνούς εγκλήματος. Αποτελεί την πρώτη σοβαρή προσπάθεια να αποτυπωθεί σε γραπτό κείμενο (και δη σε νομολογιακό επίπεδο) ένας ορισμός για το διεθνές έγκλημα. Μέχρι τότε ο συγκεκριμένος όρος είχε αρχίσει να αναφέρεται μόνο σποραδικά από κάποιους θεωρητικούς του διεθνούς δικαίου και προσδιορίζονταν σε γενικά μόνο πλαίσια, με αποτέλεσμα η συμβολή της διατύπωσης ενός ορισμού για αυτόν να αποτελεί μία εξαιρετικά σημαντική εξέλιξη για την ανάπτυξη του διεθνούς ποινικού δικαίου. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η Ακαδημία της Γενεύης για το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα υιοθέτησε τον εν λόγω ορισμό στα κείμενά της για να προσδιορίσει το διεθνές έγκλημα.³¹

Με αφορμή τον ανωτέρω ορισμό ξεκίνησε μία συζήτηση, κατά γενική ομολογία περιορισμένης κλίμακας ακόμα, σχετικά με το ποιες πράξεις θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως διεθνή εγκλήματα. Στην Ελλάδα, με το εν λόγω ζήτημα έχει ασχοληθεί εκτενώς ο Α. Χουλιάρης,³² ο οποίος επιχειρεί μία εκτενή σύνοψη της διεθνούς βιβλιογραφίας. Στη διεθνή βιβλιογραφία, ο Τζ. Σβάρζενμπεργκερ (G. Schwarzenberger) το 1950 θεώρησε ως προαπαιτούμενο για την ενασχόληση με τον όρο «διεθνές έγκλημα» την ύπαρξη ενός «διεθνούς ποινικού δικαίου», κλάδο που θεωρούσε ότι ακόμα δεν υπήρχε.³³ Θεωρούσε επομένως τη συζήτηση για το διεθνές έγκλημα άνευ αντικειμένου, και την ενέτασσε στο πεδίο έρευνας του εκάστοτε εθνικού ποινικού δικαίου.

Στη συνέχεια, το 1989 η Διεθνής Εταιρεία Ποινικού Δικαίου (ΔΕΠΔ) κατηγοριοποίησε τα διεθνή εγκλήματα σε δύο ομάδες: τα διεθνή εγκλήματα «εν στενή έννοια» (*stricto sensu*) και τα διεθνή εγκλήματα εν ευρεία έννοια (*lato sensu*). Στην πρώτη κατηγορία εντάσσονται οι ποινικά κολάσιμες πράξεις που αναγνωρίζονται ως τέτοιες από όλα τα κράτη και απειλούν διεθνή έννομα αγαθά (διεθνή ειρήνη και ασφάλεια κλπ), για τις οποίες υπάρχει ευθύνη συγκεκριμένων προσώπων,³⁴ ενώ στη δεύτερη κατηγορία εντάσσονται οι ποινικά κολάσιμες πράξεις που για την καταστολή τους απαιτείται η συνεργασία περισσότερων κρατών.³⁵ Σήμερα

μικρότερης βαρύτητας υποθέσεις σε σχέση με το ΔΕΣΔΝ. Λειτούργησε με βάση το ν. 10 του Συμβουλίου Συμμαχικού Ελέγχου και δίκασε δώδεκα υποθέσεις στο Δικαστικό Μέγαρο της Νυρεμβέργης εντός τριών ετών από τη λήξη της δίκης της Νυρεμβέργης. Χαρακτηριστικό είναι πως αμφισβητήθηκε ο διεθνής χαρακτήρας του συγκεκριμένου δικαστηρίου, καθώς σε αυτό συμμετείχαν αποκλειστικά δικαστικοί λειτουργοί των ΗΠΑ, όπως λχ στο έργο του R. K. Woetzel, *The Nuremberg Trials In International Law*, Stevens & Sons Ltd, Λονδίνο 1962, σελ. 218 - 222.

³⁰ Ειδικό Στρατιωτικό Δικαστήριο των ΗΠΑ στις δίκες της Νυρεμβέργης, «Δίκη των αιχμαλώτων» («Hostages Trial»), 19.02.1948, 15 Ann. Dig. 632, σελ. 636 στο Β. Τσιλώνης, *Η δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου: οι προϋποθέσεις άσκησης*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017.

³¹ http://www.geneva-academy.ch/RULAC/international_criminal_law.php

³² Χουλιάρης Α., *Η ανάλυση του Διεθνούς Ποινικού Συστήματος*, εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα 2013, σελ. 324 επ.

³³ Έτσι στο Β. Τσιλώνης, *Η δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου: οι προϋποθέσεις άσκησης*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σελ. 25.

³⁴ Αντωνόπουλος Κ., *Η ατομική ποινική ευθύνη στο διεθνές δίκαιο*, εκδ. Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα 2003, σελ. 23.

³⁵ Triffterer O., *Efforts to recognize and codify International Crimes – Rapport général au Colloque préparatoire du XIV Congrès international de droit pénal. Les crimes internaton aux et le droit penal interne*. Hammamet, Τυνησία,

υποστηρίζεται πως διεθνή εγκλήματα *stricto sensu* θεωρούνται μόνο εκείνα που προβλέπονται στο ΚΡΔΠΔ, και συγκεκριμένα τα εγκλήματα πολέμου, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, το έγκλημα της γενοκτονίας και το έγκλημα της επίθεσης,³⁶ ενώ διεθνές έγκλημα *lato sensu* μπορεί να αποτελέσει κάθε πράξη που ποινικοποιείται στις εκάστοτε εθνικές νομοθεσίες.³⁷ Η θεμελιώδης διαφορά μεταξύ τους έγκειται στο γεγονός ότι στα εν στενή εννοία διεθνή εγκλήματα καθιερώνεται ατομική ποινική ευθύνη των δραστών σε διεθνές επίπεδο, ενώ στα εν ευρεία εννοία διεθνή εγκλήματα τα ίδια τα κράτη αναλαμβάνουν τη διεθνή υποχρέωση να ποινικοποιήσουν συγκεκριμένες συμπεριφορές, οι οποίες όμως διώκονται και τιμωρούνται σε εθνικό επίπεδο.³⁸

Το κριτήριο της ατομικής ποινικής ευθύνης ανάγει ως θεμελιώδες για τη διάκριση των διεθνών εγκλημάτων εν στενή και εν ευρεία εννοία και ο Κασέζε,³⁹ ο οποίος το 2008 υποστήριξε ότι «τα διεθνή εγκλήματα είναι παραβιάσεις διεθνών κανόνων που συνεπιφέρουν την ατομική ποινική ευθύνη των εμπλεκόμενων ατόμων». Σύμφωνα λοιπόν με τον Κασέζε, για να χαρακτηριστεί μία πράξη ως διεθνές έγκλημα, θα πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά τέσσερα κριτήρια:

α) η πράξη θα πρέπει να παραβιάζει κανόνα του διεθνούς δικαίου (εθίμου ή σύμβασης),

β) ο διεθνής κανόνας δικαίου που παραβιάζεται θα πρέπει να προστατεύει έννομο αγαθό εξαιρετικής σημασίας για όλη τη διεθνή κοινότητα,

γ) να παρουσιάζεται από τα κράτη ένα παγκόσμιο ενδιαφέρον για τη δίωξη της συγκεκριμένης πράξης, και

δ) οι δράστες να έπραξαν στα πλαίσια μιας επίσημης θέσης ή ιδιότητας, λχ. ως ηγέτες ή αξιωματούχοι ενός κράτους, αδιάφορο αν τη θέση κατείχαν *de facto* ή *de jure*. Μάλιστα, τα κράτη δεν επιτρέπεται να επικαλούνται τυχόν ασυλία κρατικών αξιωματούχων (πολιτικών, διπλωματών κ.ά.), παρότι γενικά γίνεται δεκτό ότι τα εν λόγω πρόσωπα δεν διώκονται για τυχόν εγκληματικές πράξεις τους για όσο χρονικό διάστημα εκτελούν τα καθήκοντά τους. Έτσι, και ο Κασέζε εντάσσει στα διεθνή εγκλήματα τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, τα εγκλήματα πολέμου, τη γενοκτονία και την επίθεση, όχι όμως και την πειρατεία, την παράνομη διακίνηση ναρκωτικών ή όπλων, τη λαθρεμπορία επικίνδυνων υλικών (λχ. πυρηνικών), το ξέπλυμα βρόμικου χρήματος, το δουλεμπόριο ή τη μαστροπεία. Τα επιχειρήματά του για αυτό, ότι δηλαδή τα εν λόγω εγκλήματα προσβάλλουν διεθνή έννομα αγαθά ή συγκεκριμένα κρατικά συμφέροντα, ή ότι τα εν λόγω εγκλήματα τελούνται στην πλειοψηφία τους από άτομα ή τρομοκρατικές οργανώσεις και όχι από κράτη, κρίθηκαν από ορισμένους θεωρητικούς ως «αδύναμα», και η ερμηνεία του Κασέζε για το διεθνές έγκλημα εξαιρετικά συστατική.⁴⁰

Στον αντίποδα της εξαιρετικά συστατικής ερμηνείας του Κασέζε για το διεθνές έγκλημα, ο Μ. Σερήφ Μπασιούνι⁴¹ επιχειρεί μία υπερβολικά διασταλτική ερμηνεία. Συγκεκριμένα, υποστηρίζει ότι διεθνές έγκλημα αποτελεί κάθε συμπεριφορά που προσβάλλει ένα διεθνές έννομο αγαθό, η οποία είναι αποτρόπαια και προσβάλλει τις παγκόσμιες αξίες, έχει διακρατικό χαρακτήρα (επηρεάζει τα συμφέροντα ή την ασφάλεια δύο ή περισσότερων κρατών ή πολιτών με διαφορετική υπηκοότητα ή ιθαγένεια), και η δίωξή της απαιτεί τη συνεργασία περισσότερων

6-8 Ιουνίου 1987, 1989 (60), RIDP, 29, σελ. 40 στο Β. Τσιλώνης, *Η δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου: οι προϋποθέσεις άσκησης*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σελ. 26.

³⁶ Οι R. Cryer, H. Freeman, D. Robinson, E. Wilmshurst υποστηρίζουν ότι διεθνή εγκλήματα πρέπει να θεωρούνται μόνο τα *strictosensu*, διότι αυτά διώκονται από διεθνή δικαστήρια. Βλ. Cryer R., Freeman H., Robinson D., Wilmshurst E., *An introduction to international criminal law and procedure*, Cambridge University Press, 2^η έκδοση, Νέα Υόρκη, 2010, σελ. 4.

³⁷ Φ. Παζαρτζή, *Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο. Η διεθνής ποινική δικαιοσύνη στη σύγχρονη εποχή*. Εκδ. Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα 2007, σελ. 58 επ.

³⁸ Β. Τσιλώνης, *Η δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου: οι προϋποθέσεις άσκησης*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σελ. 26.

³⁹ Cassese A., *International Criminal Law*, Oxford University Press, 2^η έκδοση, Οξφόρδη, 2008, σελ. 11 επ.

⁴⁰ Β. Τσιλώνης, *Η δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου: οι προϋποθέσεις άσκησης*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σελ. 29 επ.

⁴¹ Bassiouni M. C., *Crimes against humanity: Historical evolution and Contemporary Application*, Cambridge University Press, Νέα Υόρκη, 2014, σελ. 8.

κρατών, γιατί, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά στο έργο του ο Μπασσιούνι «βασίζεται σε κρατική πολιτική, χωρίς την ύπαρξη της οποίας δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί».⁴²

Παρόλο που το ζήτημα του προσδιορισμού της έννοιας του διεθνούς εγκλήματος δεν απασχόλησε τη θεωρία του διεθνούς ποινικού δικαίου στο βαθμό που θα αναμένονταν μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και τις «Δίκες της Νυρεμβέργης», έχει απασχολήσει αρκούντως μέρος της θεωρίας. Στην διεθνή βιβλιογραφία, με το θέμα έχουν ασχοληθεί θεωρητικοί όπως οι Herbert V. Morais,⁴³ Neil Boyster,⁴⁴ Regina Menachery Paulose,⁴⁵ Roger S. Clark,⁴⁶ Robert Cryer, Hakan Friman, Darryl Robinson, Elisabeth Wilmhurst.⁴⁷ Στην ελληνική βιβλιογραφία σημαντική είναι η συμβολή του καθηγητή Ν. Μπιτζιλέκη.⁴⁸

Από τη συστηματική μελέτη της βιβλιογραφίας που αναφέρεται στα διεθνή εγκλήματα, εύκολα αντιλαμβάνεται κανείς αφενός ότι αυτή είναι ακόμα αρκετά περιορισμένη, αφετέρου ότι ακόμη και οι θεωρητικοί που ασχολήθηκαν με την εν λόγω θεματική, δεν προβαίνουν σε κατηγοριοποίηση ή ιεράρχηση των εγκλημάτων που οι ίδιοι χαρακτηρίζουν ως διεθνή. Τέτοια ιεράρχηση όμως δεν απαντάται ούτε σε κάποια διεθνή σύμβαση. Ο Bassiouni λχ. αποφεύγει να διαχωρίσει τα 27 εγκλήματα που αναγνωρίζει ως διεθνή σε αμιγώς διεθνή, μερικώς διεθνή, διακρατικά και διεθνή για λόγους πρόληψης ή καταστολής.

Μία πρώτη προσπάθεια κατάταξης των διεθνών εγκλημάτων σε κατηγορίες, ωστόσο, πραγματοποιήθηκε από τον Β. Τσιλώνη. Συγκεκριμένα, κατέταξε τα διεθνή εγκλήματα σε τρεις κατηγορίες: τα διεθνή εγκλήματα, τα διακρατικά εγκλήματα και τα διεθνή εγκλήματα για λόγους πρόληψης και καταστολής.⁴⁹ Η κατάταξη ενός εγκλήματος σε μία από τις παραπάνω κατηγορίες θα πρέπει να γίνει με βάση απαντήσεις σε μια σειρά ερωτήσεων. Οι πρώτες από αυτές, κατά τον κ. Τσιλώνη, θα πρέπει να αφορούν τον χαρακτηρισμό της πράξης γενικά ως «έγκλημα», ενώ οι δεύτερες το κατά πόσο η υπό κρίση πράξη αφορά περισσότερα κράτη ως τόπο τέλεσης ή χώρα υπηκοότητας των δραστών ή του θύματος, καθώς και το ζήτημα του κατά πόσο τα πρόσωπα που εμπλέκονται στην πράξη είχαν την ιδιότητα κρατικού Αξιωματούχου. Μόνο στην περίπτωση που η απάντηση σε όλα τα παραπάνω ερωτήματα είναι θετική, τότε η υπό κρίση πράξη θα πρέπει να χαρακτηριστεί ως διεθνές έγκλημα. Σε διαφορετική περίπτωση είτε δεν θα υπάρχει καν εγκληματική πράξη, είτε η πράξη θα ενδιαφέρει το εκάστοτε εθνικό ποινικό δίκαιο, και όχι το διεθνές ποινικό δίκαιο.

⁴² Bassiouni M. C., *Crimes against humanity: Historical evolution and Contemporary Application*, Cambridge University Press, Νέα Υόρκη, 2014, σελ. 8-9.

⁴³ Morais H. V., *Fighting international crime and its Financing: the importance of following a coherent Global Strategy based on the rule of Law*, από τα πρακτικά του Συμποσίου Brave New World: US responses to the rise of international crime, 2005.

⁴⁴ Boyster N., *Human Rights Protections in the Suppression Conventions*, H.R.L.Rev., 2002, σελ. 199-227, ιδίου, *The exclusion of treaty crimes from the jurisdiction of the court*, 3 JCSL.

⁴⁵ Menachery Paulose Regina, *Beyond the core: Incorporating Transnational Crimes into the Rome Statute*, 21 Cardozo J. Int'l & Comp. L. 77, 2012.

⁴⁶ Clark P. S., *The international Criminal Law System*, Australia and New Zealand Society of International Law: The future of Multilateralism in a plural world, πρακτικά συνεδρίου, 2010, 8 N.Z.J. Pub. & Int'l L. 27.

⁴⁷ Cryer R., Friman H., Robinson D., Wilmhurst E., *An introduction to international criminal law and Procedure*, Cambridge University Press, 2^η έκδοση, Νέα Υόρκη, 2010.

⁴⁸ Άρθρο Ν. Μπιτζιλέκη: Ν. Bitzilekis, *The violation of Mankind's Multiculturalism: Another approach to the definition of international crimes*, 2015 (15)6, International Criminal Law Review, σελ. 1040-1068.

⁴⁹ Β. Τσιλώνης, *Η δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου: οι προϋποθέσεις άσκησης*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σελ. 46.

Η παρουσίαση των βασικότερων ζητημάτων που αφορούν την ίδρυση, και ιδίως τον τρόπο λειτουργίας και τις αρμοδιότητες του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, η οποία προηγήθηκε παραπάνω, ανοίγει το δρόμο για τη μελέτη και την πληρέστερη κατανόηση των ειδικότερων ζητημάτων που αφορούν την ειδικότερη θεματική που απασχολεί την παρούσα εργασία. Η συνοπτική εισαγωγή στο διεθνές ποινικό δίκαιο και στην ίδρυση του ΔΠΔ που πραγματοποιήθηκε στο πρώτο μέρος, κρίθηκε αναγκαία προκειμένου ο αναγνώστης να κατανοήσει τη σημασία της έκδοσης ως θεσμού, και τη χρήση του από το ΔΠΔ. Στο δεύτερο μέρος του πονήματος επιχειρείται η ανάλυση του θεσμού της έκδοσης, που αποτελεί το πρώτο βήμα για τις ενέργειες του Δικαστηρίου. Ειδικότερα, μετά τη σύντομη ιστορική αναδρομή της έκδοσης από την Αρχαιότητα μέχρι σήμερα, επιχειρείται μία διασύνδεση του θεσμού, όπως αυτός ισχύει στο ποινικό δίκαιο γενικότερα και στο διεθνές ποινικό δίκαιο ειδικότερα.

ΜΕΡΟΣ Β΄

Η ΕΚΔΟΣΗ ΩΣ ΘΕΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Ι. ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

α. Ο θεσμός της έκδοσης στην πορεία της ανθρώπινης ιστορίας

Στην Αρχαία Ελλάδα, αλλά και στην Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, ο θεσμός της έκδοσης δεν ήταν ευρέως γνωστός.⁵⁰ Ήταν άλλωστε αδύνατο να αναπτυχθεί με τη σημερινή του έννοια, κυρίως λόγω του θεσμού του ασύλου, ο οποίος ήταν ιδιαίτερα αναπτυγμένος και γινόταν σεβαστός από όλα τα κράτη. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι τα περισσότερα εγκλήματα για τα οποία ζητούνταν η παράδοση του φερόμενου ως δράστη, ήταν σχεδόν πάντοτε πολιτικά, με αποτέλεσμα οι διωκόμενοι για αυτά να καταφεύγουν συχνά στο θεσμό του ασύλου.⁵¹

Η αντίληψη ότι ο ικέτης ήταν πρόσωπο ιερό⁵² και δεν παραδίδονταν στους εχθρούς του, ήταν ευρέως διαδεδομένη όχι μόνο σε όλες τις πόλεις – κράτη της Αρχαίας Ελλάδας αλλά και σε όλες τις επαρχίες της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.⁵³ Είναι ωστόσο γεγονός ότι η αντίληψη αυτή δεν προέκυπτε από κάποια συνείδηση δικαίου, αλλά από φόβο για τη επερχόμενη θεία τιμωρία, σε περίπτωση που ικέτης παραδινόταν στους εχθρούς του. Ελάχιστα περιστατικά παράδοσης ικετών σε εχθρούς τους είναι γνωστά από την εποχή της κλασικής ή της ύστατης Αρχαιότητας, τα οποία ωστόσο έλαβαν χώρα στην πλειοψηφία τους επειδή η πόλη - κράτος στην οποία είχε καταφύγει ο ικέτης απειλήθηκε με πόλεμο προκειμένου να τον παραδώσει.

Ούτε όμως η περίοδος του Μεσαίωνα προσέφερε γόνιμο έδαφος για την ανάπτυξη του θεσμού της έκδοσης, κυρίως επειδή μετά τη διάλυση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας δημιουργήθηκε ένας μεγάλος αριθμός κρατών, ανάμεσα στα οποία υπήρχαν έντονα εχθρικά αισθήματα και τεράστια έλλειψη εμπιστοσύνης.⁵⁴ Άλλωστε συχνά παρατηρούνταν φαινόμενα σθεναρής άρνησης των ηγεμόνων των διαφόρων κρατών της εποχής να συνεργαστούν μεταξύ τους για οποιοδήποτε ζήτημα, καθώς ο ανταγωνισμός μεταξύ τους ήταν ιδιαίτερα έντονος. Ο θεσμός της έκδοσης δεν υπήρχε, ενώ η όποια εφαρμογή του στην πράξη (σε ελάχιστες περιπτώσεις) ήταν τυχαία και αφορούσε αποκλειστικά και μόνο πολιτικά εγκλήματα, ενώ στηρίζονταν συνήθως σε διμερείς συμφωνίες που συνήπταν τα κράτη στα πλαίσια ανάπτυξης φιλικών σχέσεων μεταξύ τους. Στην πραγματικότητα όμως, οι συμβάσεις αυτές αποσκοπούσαν όχι στην ανάπτυξη φιλικών σχέσεων και στην ομαλή συνεργασία ανάμεσα στους ηγεμόνες, αλλά ήταν απόρροια της προσπάθειάς τους να διασφαλίσουν το θρόνο τους.

⁵⁰ Μακρής Α., *Η έκδοση ως θεσμός του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου*, Διδακτορική διατριβή στον Τομέα Διεθνούς Δικαίου του Τμήματος Νομικής της Σχολής ΝΟΠΕ του ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη, 1986, σελ. 27.

⁵¹ Τσουκαλάς Κωνσταντίνος, *Ποινική Δικονομία: Πανεπιστημιακά Παραδόσεις*, τ. Α' (γ'), Αθήνα, 1937, σελ. 378 επ και 399 σημ. 2.

⁵² Μακρής Α., *Η έκδοση ως θεσμός του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου*, Διδακτορική διατριβή στον Τομέα Διεθνούς Δικαίου του Τμήματος Νομικής της Σχολής ΝΟΠΕ του ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη, 1986, σελ. 19.

⁵³ Ζαχρήστου Γ., *Η των εγκληματιών έκδοσις*, Αθήνα, 1890, σελ. 9 επ., στο Μακρής Αθανάσιος, *Η έκδοση ως θεσμός του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου*, Διδακτορική διατριβή στον Τομέα Διεθνούς Δικαίου του Τμήματος Νομικής της Σχολής ΝΟΠΕ του ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη, 1986, σελ. 26 επ.

⁵⁴ Μακρής Α., *Η έκδοση ως θεσμός του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου*, Διδακτορική διατριβή στον Τομέα Διεθνούς Δικαίου του Τμήματος Νομικής της Σχολής ΝΟΠΕ του ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη, 1986, σελ. 28 επ

Με το τέλος του Μεσαίωνα, τις Ανακαλύψεις και τη δημιουργία των εθνικών Κρατών, άρχισαν να αναπτύσσονται σταδιακά φιλικές σχέσεις μεταξύ τους.⁵⁵ Τότε άρχισε να αναπτύσσεται ο θεσμός της έκδοσης για πρώτη φορά. Στα μέσα του 18^{ου} αιώνα, και συγκεκριμένα το 1762, έκανε την εμφάνισή του και ο διεθνής όρος για την έκδοση (extradition).⁵⁶ Ο θεσμός του ασύλου άρχισε να υποχωρεί σταδιακά, και να δίνει όλο και περισσότερο τη θέση του στο νέο θεσμό της έκδοσης. Φαίνεται πως τα ευρωπαϊκά κράτη άρχισαν πλέον να αντιλαμβάνονται το αμοιβαίο όφελος που θα είχαν με το θεσμό της έκδοσης, καθώς έτσι θα αποτρέπονταν η ατιμωρησία στην οποία αποσκοπούσαν οι δράστες που εγκατέλειπαν τη χώρα στην οποία εκδήλωσαν την εγκληματική τους συμπεριφορά. Το κράτος στο οποίο ο δράστης τέλεσε το έγκλημά του θεωρήθηκε ως το πλέον κατάλληλο για τη διεξαγωγή της ποινικής δίκης για τη συγκεκριμένη πράξη, κυρίως λόγω της μεγαλύτερης ευχέρειας για τη συλλογή αποδείξεων,⁵⁷ με αποτέλεσμα η δωσιδικία της κατοικίας (forum domicilii) να δώσει σταδιακά τη θέση της στην δωσιδικία του τόπου τέλεσης (forum delicti commissi). Στην αλλαγή αυτή συντέλεσε και η διδασκαλία μεγάλων θεωρητικών του ποινικού δικαίου, όπως ο Beccaria,⁵⁸ ο Grotius⁵⁹ και ο Puffendorf.⁶⁰ Και την περίοδο αυτή ωστόσο ο θεσμός εφαρμόζονταν κυρίως για τα πολιτικά εγκλήματα.

Κατά τον 19^ο αιώνα, τα νεώτερα κράτη άρχισαν να προσαρμόζουν τις εθνικές τους νομοθεσίες με τις ανωτέρω αντιλήψεις, άλλα θεσπίζοντας ειδικούς νόμους σχετικούς με την έκδοση και άλλα (όπως η Ιταλία) προσαρμόζοντας νέες διατάξεις στην ήδη υφιστάμενη ποινική τους νομοθεσία. Πρώτο απέκτησε τέτοιο νόμο το Βασίλειο του Βελγίου (νόμος της 01.10.1833) και ακολούθησε η Ολλανδία (νόμος της 13.08.1849 περί αλλοδαπών). Ακόμη, την ίδια περίοδο άρχισαν να συνάπτονται συμβάσεις (διμερείς ή και πολυμερείς) μεταξύ των διαφόρων κρατών, με τις οποίες καθόριζονταν οι προϋποθέσεις της έκδοσης, φαινόμενο που κορυφώθηκε κατά τον 20^ο αιώνα. Η πρώτη από τις συμβάσεις αυτές συνήφθη το 1834 ανάμεσα στη Γαλλία και το Βέλγιο. Το 1870 ακολούθησαν η Μεγάλη Βρετανία και το Λουξεμβούργο.⁶¹

Σήμερα ο θεσμός της έκδοσης εφαρμόζεται, ωστόσο υπό αυστηρούς περιορισμούς. Συγκεκριμένα, για να είναι επιτρεπτή η έκδοση του δράστη, θα πρέπει το έγκλημα να εμφανίζει μία ιδιαίτερα αυξημένη κοινωνική απαξία, να πρόκειται δηλαδή για κακούργημα ή σοβαρό πλημμέλημα. Έκδοση κατηγορουμένων για ελαφρύτερης απαξίας πράξεις (όπως είναι λχ. τα πταίσματα ή οι απλές παραβάσεις τάξης) δεν είναι νοητή. Ακόμη, σύμφωνα με την αρχή της ειδικότητας, δεν επιτρέπεται το πρόσωπο που εκδίδεται να δικάσσει για άλλο αδίκημα από εκείνο για το οποίο εκδόθηκε. Η έκδοση για τα πολιτικά εγκλήματα είναι πλέον στην εποχή μας απαγορευμένη, ενώ διασφαλίζονται ορισμένα θεμελιώδη δικαιώματα του εκζητούμενου.⁶²

⁵⁵ Μακρής Α., *Η έκδοση ως θεσμός του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου*, Διδακτορική διατριβή στον Τομέα Διεθνούς Δικαίου του Τμήματος Νομικής της Σχολής ΝΟΠΕ του ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη, 1986, σελ. 30 επ.

⁵⁶ Chauvy Yves, *L' extradition*, Presses Universitaires de France, Παρίσι, 1981, σελ. 3. Για πρώτη φορά ο όρος χρησιμοποιήθηκε από το Βολταίρο, στο έργο του «Ιστορία της Ρωσίας την εποχή του Μεγάλου Πέτρου».

⁵⁷ Ζησιάδης Ιωάννης, *Ποινική Δικονομία Γ'*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 1971, σελ. 56.

⁵⁸ Ο Beccaria υποστήριξε ότι τα κράτη υποχρεούνται να προβούν σε έκδοση μόνο μετά από ειδική συμφωνία μεταξύ τους, άποψη που καθρέπτιζε την διαδεδομένη εκείνη την εποχή αντίληψη της απόλυτης κυριαρχίας των κρατών και των ηγεμόνων. Εξέφραζε ωστόσο φόβους για την κατάχρηση του δικαιώματος των κρατών για έκδοση. Βλ. *Beccaria, Περί των εγκλημάτων και των ποινών*, μετάφραση στα ελληνικά από τον Ζησιάδη Β., Θεσσαλονίκη, 1980.

⁵⁹ Ο Grotius θεωρούσε το έγκλημα ως προσβολή της παγκόσμιας έννομης τάξης, και συνεπώς ολόκληρης της ανθρωπότητας, με αποτέλεσμα η έκδοση των εγκληματιών να αποτελεί διεθνή υποχρέωση των κρατών, και μάλιστα ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή όχι σχετικής διεθνούς συμφωνίας. Διαφορετικά, το κράτος έδινε εύλογη αφορμή πολέμου. Βλ. Grotius H., *De Jure Belli ac Pacis*, T. B', (μετάφ. Francis W. Kelsey, Οξφόρδη, Λονδίνο: Clarendon Press – Humphrey Milford, 1925).

⁶⁰ Η άποψη του Beccaria, ότι η υποχρέωση των κρατών να εκδίδουν εγκληματίες υπήρχε μόνο μετά από σύναψη σχετικής ειδικής συμφωνίας μεταξύ τους, υποστηρίχθηκε και από τον Puffendorf. Βλ. Puffendorf S., *De iure naturae et gentium*, 1672.

⁶¹ Μακρής Α., *Η έκδοση ως θεσμός του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου*, Διδακτορική διατριβή στον Τομέα Διεθνούς Δικαίου του Τμήματος Νομικής της Σχολής ΝΟΠΕ του ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη, 1986, σελ. 32.

⁶² Μακρής Α., *Η έκδοση ως θεσμός του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου*, Διδακτορική διατριβή στον Τομέα Διεθνούς Δικαίου του Τμήματος Νομικής της Σχολής ΝΟΠΕ του ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη, 1986, σελ. 33.

β. Φορείς και θεσμοί που συνέβαλλαν στη διαμόρφωση της σημερινής μορφής του θεσμού.

Με το ζήτημα της έκδοσης ασχολήθηκε μία πληθώρα επιστημονικών συνεδρίων, όπως το Διεθνές Σωφρονιστικό Συνέδριο της Στοκχόλμης το 1878, στο οποίο επισημάνθηκε η ανάγκη υπογραφής μίας ενιαίας σύμβασης για την έκδοση, ή η Σύνοδος του Ινστιτούτου του Διεθνούς Δικαίου το 1880 στην Οξφόρδη, όπου διατυπώθηκαν οι «Αποφάσεις της Οξφόρδης».⁶³

Την άποψη ότι πρέπει να υπογραφεί μία σύμβαση για την έκδοση από όλα τα κράτη, η οποία θα έχει παγκόσμια ισχύ, διατυπώθηκε και από συγγραφείς, όπως ο Liszt και ο Bernard.⁶⁴ Με την άποψη αυτή ωστόσο δεν συντάχθηκε η Κοινωνία των Εθνών, η οποία το 1924 ανέθεσε σε Επιτροπή Εμπειρογνομόνων να ερευνήσει το κατά πόσο είναι εφικτή η σύναψη μίας παγκόσμιας σύμβασης για την έκδοση, καταλήγοντας τελικά στο συμπέρασμα ότι παρόλο που μία τέτοια σύμβαση θα ήταν ιδιαίτερα σκόπιμη και εύκολα πραγματοποιήσιμη, ωστόσο δεν είχε φτάσει η κατάλληλη στιγμή για τη σύναψή της.⁶⁵ Η ίδια άποψη εκφράστηκε και το 1925 από το Διεθνές Σωφρονιστικό Συνέδριο του Λονδίνου. Με το ζήτημα της έκδοσης και του ασύλου ασχολήθηκε τέλος και η Διεθνής Ένωση Δικηγόρων, στο 25^ο Συνεδριό της το 1973 στη Μαδρίτη.

Κατά την προσωπική μου άποψη, παρά το γεγονός ότι η Κοινωνία των Εθνών στις αρχές του 20^{ου} αιώνα δεν είχε συνταχθεί με την άποψη ότι υπάρχει ανάγκη για την σύναψη μίας διεθνούς σύμβασης για την έκδοση, η οποία θα υπογραφόταν από όλα τα κράτη, ωστόσο η σχετική άποψη που διατυπώθηκε στα Συνέδρια που προαναφέρθηκαν, έθεσε τις βάσεις προκειμένου η διεθνής κοινότητα να ασχοληθεί εντονότερα με το ζήτημα της αντιμετώπισης της διεθνούς εγκληματικότητας και να αναζητήσει τρόπους για την αποτελεσματικότερη δίωξη των δραστών διεθνών εγκλημάτων.

Στην ανάπτυξη και τη λειτουργία του θεσμού της έκδοσης συνέβαλλε τα μέγιστα η Διεθνής Εταιρεία Ποινικού Δικαίου, τόσο σε επίπεδο θεωρητικής έρευνας και μελέτης,⁶⁶ όσο και σε πρακτικό επίπεδο, καθώς βοήθησε στην επίλυση ιδιαίτερων πρακτικών ζητημάτων σχετικών με την έκδοση.⁶⁷ Σημαντική για την αποτελεσματικότητα του θεσμού είναι ακόμη και η συμβολή της Interpol, μέσω της οποίας επιτυγχάνεται ευκολότερη και αποτελεσματικότερη διεθνής συνεργασία των αστυνομικών υπηρεσιών (και κατ' επέκταση των ίδιων των κρατών) σε ποινικές υποθέσεις, ώστε να επιτευχθεί η σύλληψη των φερόμενων δραστών, η οποία αποτελεί βασική πρακτική προϋπόθεση για την έκδοση.

Σημαντικά βήματα για την ανάπτυξη του θεσμού της έκδοσης έγιναν και με διεθνή νομοθετικά κείμενα, όπως η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την έκδοση του 1957, η οποία κυρώθηκε από την Ελλάδα με το Ν. 4165/1961, καθώς και τα δύο σχετικά Πρόσθετα Πρωτόκολλα. Οι ρυθμίσεις της καθόρισαν τα ζητήματα της έκδοσης στο σύνολό τους, και η σημασία της για το δίκαιο της έκδοσης είναι ιδιαίτερα μεγάλη, καθώς κυρώθηκε σχεδόν από το σύνολο των κρατών της Ευρωπαϊκής ηπείρου, τα οποία με την υπογραφή της κατήργησαν οποιεσδήποτε σχετικές με την έκδοση ρυθμίσεις ίσχυαν μέχρι τότε στην επικράτειά τους. Έτσι ο θεσμός της έκδοσης ρυθμίστηκε με ενιαίο τρόπο σχεδόν στο σύνολο της επικράτειας της Ευρώπης.

⁶³ Μακρής Α., *Η έκδοση ως θεσμός του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου*, Διδακτορική διατριβή στον Τομέα Διεθνούς Δικαίου του Τμήματος Νομικής της Σχολής ΝΟΠΕ του ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη, 1986, σελ. 34 επ.

⁶⁴ Μακρής Α., *Η έκδοση ως θεσμός του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου*, Διδακτορική διατριβή στον Τομέα Διεθνούς Δικαίου του Τμήματος Νομικής της Σχολής ΝΟΠΕ του ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη, 1986, σελ. 34 επ..

⁶⁵ Τσουκαλάς Κ., *Ποινική Δικονομία – Πανεπιστημιακά Παραδόσεις*, τ. Α', Αθήνα, 1937, σελ. 457.

⁶⁶ Βλ. 10^ο Διεθνές Συνέδριο Ποινικού Δικαίου, Ρώμη 1969 – Ποιν.Χρ. 1970, σελ. 75. Για πιο πρόσφατη βιβλιογραφία βλ. Μακρής Α., *Η έκδοση ως θεσμός του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου*, Διδακτορική διατριβή στον Τομέα Διεθνούς Δικαίου του Τμήματος Νομικής, Σχολής ΝΟΠΕ του ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη, 1986, σελ. 35 επ.

⁶⁷ Μακρής Α., *Η έκδοση ως θεσμός του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου*, Διδακτορική διατριβή στον Τομέα Διεθνούς Δικαίου του Τμήματος Νομικής της Σχολής ΝΟΠΕ του ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη, 1986, σελ. 3 επ.

II. Η ΕΚΔΟΣΗ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΓΕΝΙΚΑ.

α. Η έννοια της έκδοσης.

Ως έκδοση στο διεθνές και το ποινικό δίκαιο γενικά, ορίζεται εκείνη η πράξη διεθνούς συνεργασίας, με την οποία ένα κυρίαρχο κράτος παραδίδει σε ένα άλλο κυρίαρχο κράτος, ύστερα από σχετική αίτηση του πρώτου, ένα πρόσωπο που κατηγορείται ότι έχει διαπράξει ένα έγκλημα (έκδοση υποδίκου) ή καταδικάστηκε για διάπραξη εγκλήματος και πρέπει να εκτίσει την ποινή του (έκδοση καταδίκου).⁶⁸

Ο όρος έκδοση στην αγγλική γλώσσα αποδίδεται ως extradition, όπως και στην γαλλική, ενώ στην ιταλική γλώσσα ως estradizione, και προκύπτει από τον συνδυασμό των λατινικών όρων ex (μόριο που σημαίνει «εκτός», «έξω» και δηλώνει απομάκρυνση), και το ουσιαστικό traditio (που αποδίδεται ως «παράδοση»). Στη γερμανική γλώσσα ακολουθείται παρόμοια δομή και ο όρος αποδίδεται ως Auslieferung, από το συνδυασμό των λέξεων aus (που σημαίνει ομοίως «εκτός» και δηλώνει απομάκρυνση) και Lieferung, που σημαίνει παράδοση.

Η διαδικασία της έκδοσης, όπως αυτή ρυθμίζεται στο σύνολο σχεδόν των εθνικών δικαίων, οργανώνεται ως μία τριμερής σχέση, στην οποία εμπλέκονται το κράτος το οποίο ζητά την μεταφορά στην επικράτειά του ενός προσώπου, το κράτος στην επικράτεια του οποίου βρίσκεται το πρόσωπο αυτό, και το ίδιο το πρόσωπο του οποίου ζητείται η παράδοση. Το πρόσωπο αυτό καλείται «εκζητούμενος», ενώ το κράτος το οποίο ζητεί την παράδοσή του και τη μεταφορά του εκζητούμενου στην επικράτειά του (συνήθως υποβάλλοντας σχετικό αίτημα) καλείται «εκζητούν κράτος» και το κράτος από το οποίο ζητείται ο εκζητούμενος αναφέρεται ως «κράτος προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση».⁶⁹

Όπως εύκολα γίνεται αντιληπτό, με το θεσμό της έκδοσης δημιουργείται μία τριμερής σχέση ανάμεσα στο εκζητούμενο πρόσωπο, στο κράτος που ζητά την παράδοσή του σε αυτό, και στο κράτος στο έδαφος του οποίου εντοπίστηκε το συγκεκριμένο αυτό πρόσωπο. Η τριμερής αυτή σχέση ρυθμίζεται, όπως ήδη αναφέρθηκε, από τις εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών, αλλά και από ειδικές συνθήκες που συνάπτουν, είτε διμερείς είτε πολυμερείς.

Το ίδιο πνεύμα διαπνέει το θεσμό της έκδοσης ως θεσμό του διεθνούς ποινικού δικαίου, προσαρμοσμένο βέβαια στις ιδιαιτερότητες του κλάδου αυτού. Υπάρχει επιμένως και στην περίπτωση της έκδοσης μία τριμερής σχέση, ανάμεσα στο ΔΠΔ, στο εκζητούμενο πρόσωπο και στο κράτος στο οποίο αυτό εντοπίστηκε. Η εν λόγω σχέση θα αναλυθεί σε επόμενο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας. Συγκεκριμένα, ως έκδοση στο διεθνές ποινικό δίκαιο νοείται η σύλληψη και η παράδοση στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο ενός κατηγορουμένου για τα εγκλήματα δικαιοδοσίας του, ώστε να δικαστεί και στη συνέχεια να εκτίσει την ποινή που τυχόν θα του επιβληθεί. Οι ιδιαίτεροι κανόνες για την έκδοση προσώπων στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο περιέχονται στο άρθ. 89 του ΚΡΔΠΔ και θα αναλυθούν στη συνέχεια της παρούσας εργασίας.

β. Τα ειδικότερα χαρακτηριστικά της έκδοσης προσώπων μεταξύ κρατών.

Από τον ορισμό που μόλις παρατέθηκε για την έκδοση, γίνονται αμέσως φανερά τα ειδικότερα χαρακτηριστικά του θεσμού.

Αρχικά, εύκολα αντιλαμβάνεται κανείς ότι πρόκειται για μια συνεταιριστική διαδικασία επιβολής του (ποινικού) νόμου μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών, δηλαδή για μία πράξη διεθνούς συνεργασίας, η οποία έχει ως στόχο την οργανωμένη συνεργασία μεταξύ των κρατών σε ότι αφορά ζητήματα αντεγκληματικής πολιτικής. Η αρχή της αμοιβαιότητας ωστόσο δεν

⁶⁸Sadoff, D. A. (2016). Bringing International Fugitives to Justice: Extradition and Its Alternatives. Cambridge University Press, σελ. 43.

⁶⁹ Ακολουθείται η ορολογία του ελληνικού Κ.Π.Δ. (Άρθ. 436 επ.)

τυγχάνει εφαρμογής στην προκειμένη περίπτωση, καθώς σε πολλές περιπτώσεις η αμοιβαιότητα δεν αποτελεί προϋπόθεση για την έκδοση.

Ακολούθως, από τη χρήση του όρου «κυρίαρχο κράτος» μπορεί με ασφάλεια να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η έκδοση ως θεσμός είναι νοητή μόνο μεταξύ κρατών, και όχι μεταξύ ομόσπονδων κρατιδίων ή πολιτειών, όπως είναι τα κρατίδια της Γερμανίας ή των Η.Π.Α.⁷⁰

Απαραίτητο στοιχείο για την διαδικασία της έκδοσης αποτελεί η υποβολή σχετικής αίτησης του εκζητούμενου κράτους προς το κράτος στο οποίο βρέθηκε ο εκζητούμενος, αναφορικά με τη σύλληψη και την παράδοση του εκζητούμενου σε αυτό για να δικαστεί ή για να εκτίσει ποινή ή μέτρο ασφαλείας που του έχει ήδη επιβληθεί. Η υποβολή αίτησης ως προϋπόθεση για την έκδοση προβλέπεται στις εθνικές νομοθεσίες του συνόλου σχεδόν των κρατών του κόσμου, όπως λχ. ενδεικτικά στο γαλλικό νόμο της 10^{ης} Μαρτίου 1927 περί έκδοσης (loi du mars 1927 relative à l'extradition étrangers)⁷¹, τη Βρετανική Extradition Act του 2003⁷² ή το γερμανικό νόμο περί διεθνούς δικαστικής συνδρομής σε ποινικές υποθέσεις (Gesetz über die internationale Rechtshilfe in Strafsachen - IRG)⁷³ του 1982, όπως τροποποιήθηκε το 2010. Στις ΗΠΑ ωστόσο, ο θεσμός της έκδοσης υποδίκων ή καταδίκων σε άλλα κράτη θεσπίζεται από ειδικές διμερείς συνθήκες και όχι από μία ενιαία εθνική νομοθεσία.

Τέλος, έκδοση προσώπου σε ένα κράτος μπορεί να λάβει χώρα μόνο για δύο πολύ συγκεκριμένους σκοπούς: είτε για να δικαστεί ο εκζητούμενος για ένα έγκλημα που έχει διαπράξει στη χώρα που τον ζητά, οπότε λαμβάνει το χαρακτήρα της «έκδοσης υποδίκου», είτε για να εκτίσει ο εκζητούμενος μία ποινή ή ένα μέτρο ασφαλείας που του έχει επιβληθεί στο κράτος που τον ζητά, οπότε λαμβάνει το χαρακτήρα της «έκδοσης κρατούμενου».

Η διαδικασία που θα ακολουθηθεί για τη σύλληψη και την έκδοση του εκζητούμενου εξαρτάται από τις ειδικότερες ρυθμίσεις που έχουν συμφωνηθεί μεταξύ των ενδιαφερόμενων κρατών, και περιέχονται συνήθως σε σύμβαση που έχει συναφθεί μεταξύ τους,⁷⁴ αλλά και από τις διατάξεις που περιέχονται στην εθνική νομοθεσία καθενός εξ αυτών. Εκτός από τις νομικές πτυχές της διαδικασίας, η έκδοση περιλαμβάνει και τη σωματική παράδοση του προσώπου που εκδίδεται στην αρμόδια αρχή του αιτούντος κράτους.⁷⁵

Γενικά από τη μελέτη των ειδικότερων διατάξεων διμερών συνθηκών ή εθνικών νόμων σχετικά με την έκδοση προκύπτει ότι η διαδικασία που ακολουθείται για την σύλληψη και την παράδοση προσώπων σε άλλα κράτη στις περισσότερες περιπτώσεις (και ελλείψει ειδικότερων ρυθμίσεων) ακολουθεί το παρακάτω μοτίβο: ένα κυρίαρχο κράτος υποβάλλει με επίσημο τρόπο αίτημα σε ένα άλλο κυρίαρχο κράτος, στο έδαφος του οποίου έχει εντοπιστεί ο εκζητούμενος, για την σύλληψη και την παράδοσή του. Εάν ο εκζητούμενος βρεθεί πράγματι στο έδαφος του κράτους στο οποίο απευθύνεται η αίτηση, τότε εκείνο μπορεί να τον συλλάβει και να προβεί σε διαδικασίες για την έκδοσή του. Οι διαδικασίες αυτές προβλέπονται, όπως προαναφέρθηκε, είτε σε ειδικές διμερείς συνθήκες ανάμεσα στα δύο κράτη⁷⁶ είτε στην εθνική νομοθεσία και την πρακτική του κράτους στο οποίο απευθύνεται η αίτηση.⁷⁷

Είναι γεγονός ότι καμία χώρα στον κόσμο δεν μπορεί στην πράξη να συνάψει συνθήκες έκδοσης με όλα τα υπόλοιπα κράτη του κόσμου. Οι Η.Π.Α. λχ. έχουν συνάψει μεν συμβάσεις έκδοσης με περισσότερα από 100 κράτη, αλλά όχι με την Κίνα, τη Ρωσική Ομοσπονδία, τη

⁷⁰Βλ. Oppenheim, International Law. A treatise, τόμοςΙ, εκδ. Lauterpacht (8^η έκδοση), 1958, σελ. 698 σημ. 1.

⁷¹ Βλ. σχετ. https://ledroitcriminel.fr/la_legislation_criminelle/anciens_textes/loi_extradition.htm

⁷² Βλ. σχετικά <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/41/contents>

⁷³ Βλ. σχετικά <https://www.gesetze-im-internet.de/irg/BJNR020710982.html>.

⁷⁴ Βλ. λχ. την ειδική διμερή συνθήκη έκδοσης ανάμεσα στην Ελλάδα και τις ΗΠΑ (<https://internationalextraditionblog.files.wordpress.com/2011/03/greece.pdf>), αλλά και τα άρθ. 436 επ. ΚΠΔ.

⁷⁵Sadoff, D. A. (2016). Bringing International Fugitives to Justice: Extradition and Its Alternatives. Cambridge University Press, σελ. 43.

⁷⁶ Βλ. λχ. την ειδική διμερή συμφωνία έκδοσης ανάμεσα στην Ελλάδα και τις Η.Π.Α.: <https://internationalextraditionblog.files.wordpress.com/2011/03/greece.pdf>, καθώς και το σχετικό πρόσθετο πρωτόκολλο: <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/02/10-201.10-Greece-EU-Extradition-Treaty.pdf>

⁷⁷Stigall, D. E. (2013). Ungoverned spaces, transnational crime, and the prohibition on extraterritorial enforcement jurisdiction in international law. Notre Dame J. Int'l & Comp. L., 3, 1.

Ναμίμπια, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, τη Βόρεια Κορέα, το Μπαχρέιν και πολλές άλλες χώρες.⁷⁸ Τυχόν έλλειψη διμερούς σύμβασης έκδοσης καλύπτεται, όταν παραστεί ανάγκη, από τις εκάστοτε εθνικές νομοθεσίες των ενδιαφερόμενων κρατών.

γ. Τα ειδικότερα χαρακτηριστικά της έκδοσης προσώπων στο ΔΠΔ.

Τα ειδικότερα χαρακτηριστικά του θεσμού της έκδοσης προσώπων στο ΔΠΔ παρουσιάζουν ορισμένες ιδιαιτερότητες οι οποίες σχετίζονται με τη φύση και τη λειτουργία του ΔΠΔ ως υπερεθνικού δικαιοδοτικού οργάνου. Δεν πρέπει να αγνοείται το γεγονός ότι το ΔΠΔ δεν υπάγεται στην κυριαρχική εξουσία κάποιου κράτους, αλλά είναι ένα ανεξάρτητο διεθνές δικαιοδικό όργανο, το οποίο έχει πολύ συγκεκριμένες αρμοδιότητες που ρυθμίζονται στο καταστατικό του. Τα ειδικότερα χαρακτηριστικά της έκδοσης προσώπων στο ΔΠΔ θα πρέπει πάντα να εξετάζεται με αυτό το δεδομένο.⁷⁹

Αρχικά, και σε αυτή την περίπτωση η έκδοση αποτελεί μια συνεταιριστική διαδικασία επιβολής του διεθνούς ποινικού νόμου μεταξύ, όχι δύο ή περισσότερων κρατών αυτή τη φορά, αλλά μεταξύ του ΔΠΔ και ενός ή περισσότερων κρατών μελών του ΚΡΔΠΔ. Πρόκειται δηλαδή και σε αυτή την περίπτωση για μία πράξη διεθνούς συνεργασίας, η οποία έχει ως στόχο την οργανωμένη συνεργασία μεταξύ του ΔΠΔ και των κρατών μελών του Καταστατικού σε ότι αφορά ζητήματα διεθνούς αντεγκληματικής πολιτικής. Η αρχή της αμοιβαιότητας ωστόσο δεν τυγχάνει εφαρμογής στην προκειμένη περίπτωση, καθώς σε πολλές περιπτώσεις η αμοιβαιότητα δεν αποτελεί προϋπόθεση για την έκδοση.

Ακολούθως, από το γεγονός ότι το Καταστατικό της Ρώμης υπογράφηκε και επικυρώθηκε από ορισμένα μόνο κράτη, μπορεί με ασφάλεια να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η έκδοση προσώπων στο ΔΠΔ μπορεί να γίνει μόνο από τα κράτη αυτά. Αν ο εκζητούμενος δεν εντοπιστεί σε έδαφος κράτους μέλους του ΔΠΔ, η έκδοσή του στο ΔΠΔ δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, παρά μόνο στην περίπτωση που η υπόθεση φτάσει στο ΔΠΔ από αναφορά του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ.

Απαραίτητο στοιχείο για την εκκίνηση της διαδικασίας της έκδοσης, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 89 ΚΡΔΠΔ, αποτελεί η υποβολή σχετικής αίτησης από το ΔΠΔ προς το κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου εντοπίστηκε ο εκζητούμενος, με την οποία θα ζητείται η συνδρομή του κράτους μέλους αναφορικά με τη σύλληψη και την παράδοση του εκζητούμενου στο ΔΠΔ για να δικαστεί. Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί πως κάποιο πρόσωπο μπορεί να εκδοθεί στο ΔΠΔ μόνο για να δικαστεί, και όχι για να εκτίσει την ποινή ή το μέτρο ασφαλείας που του έχει ήδη επιβληθεί από κάποια εθνική δικαιοδοτική Αρχή. Η έκδοση στο ΔΠΔ επομένως έχει πάντοτε το χαρακτήρα της «έκδοσης υποδίκου» και όχι το χαρακτήρα της «έκδοσης κρατουμένου».⁸⁰

Η διαδικασία που θα ακολουθηθεί για τη σύλληψη και την έκδοση του εκζητούμενου ρυθμίζεται λεπτομερώς από το άρθρο 89 ΚΡΔΠΔ, το οποίο, πέρα από τις ειδικότερες ρυθμίσεις που εισάγει, παραπέμπει και από τις διατάξεις που περιέχονται στην εθνική νομοθεσία κάθε κράτους μέλους. Και στην περίπτωση της έκδοσης στο ΔΠΔ φυσικά, εκτός από τις νομικές πτυχές της διαδικασίας, η έκδοση περιλαμβάνει και τη σωματική παράδοση του προσώπου που εκδίδεται στην αρμόδια αρχή του αιτούντος κράτους.⁸¹

Από μία προσεκτική μελέτη των διατάξεων του άρθρου 89 ΚΡΔΠΔ παρατηρείται ότι

⁷⁸ Dugard, J., & Van den Wyngaert, C. (1998), *Reconciling extradition with human rights*, American Journal of International Law, 92(2), 187-212.

⁷⁹ Servacio E. C., *Extradition and the International Criminal Court: The future of the political offence doctrine*, Pace International Law Review, Τόμος 11, Τεύχος 2, άρθρο 7, 1999, σελ. 7, υποσημ. 50.

⁸⁰ Μακρής Α., *Η έκδοση ως θεσμός του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου*, Διδακτορική διατριβή στον Τομέα Διεθνούς Δικαίου του Τμήματος Νομικής της Σχολής ΝΟΠΕ του ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη, 1986, σελ. 132 επ

⁸¹ Sadoff, D. A. (2016). *Bringing International Fugitives to Justice: Extradition and Its Alternatives*. CambridgeUniversityPress, σελ. 43.

μοτίβο που ακολουθείται για την έκδοση προσώπων στο ΔΠΔ παρουσιάζει ομοιότητες με το μοτίβο που ακολουθείται και στην έκδοση μεταξύ κρατών: το ΔΠΔ υποβάλλει με επίσημο τρόπο αίτημα σε ένα κράτος μέλος, στο έδαφος του οποίου έχει εντοπιστεί ο εκζητούμενος, για την σύλληψη και την παράδοσή του. Εάν ο εκζητούμενος βρεθεί πράγματι στο έδαφος του κράτους στο οποίο απευθύνεται η αίτηση, τότε εκείνο μπορεί να τον συλλάβει και να προβεί σε διαδικασίες για την έκδοσή του. Οι διαδικασίες αυτές προβλέπονται, όπως προαναφέρθηκε, στο ίδιο το ΚΡΔΠΔ, το οποίο παραπέμπει και στην εθνική νομοθεσία και την πρακτική του κράτους προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση.⁸²

III. Η ΕΚΔΟΣΗ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ

α. Η διαδικασία έκδοσης σύμφωνα με το Καταστατικό της Ρώμης.

Η διαδικασία για την έκδοση προσώπου στο ΔΠΔ περιγράφεται αναλυτικά στο ίδιο το Καταστατικό του, και ειδικότερα στο άρθρ. 89 ΚΡΔΠΔ⁸³. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρ. 89§1 του ΚΡΔΠΔ, το Δικαστήριο μπορεί με αίτησή του προς το Κράτος στο οποίο εντοπίστηκε ο εκζητούμενος, να ζητήσει την σύλληψη και την παράδοσή του σε αυτό για να δικαστεί. Απαραίτητη είναι και η χορήγηση «υποστηρικτικού υλικού», δηλαδή πληροφοριών για τον προσδιορισμό του εκζητούμενου, αντιγράφου του εντάλματος σύλληψης, καθώς και κάθε άλλου εγγράφου, δηλώσεων ή πληροφορίας που είναι αναγκαία για την εκπλήρωση των προϋποθέσεων για τη διαδικασία παράδοσης. Η αίτηση προς το κράτος επομένως είναι αναγκαίος όρος για την έκδοση στο ΔΠΔ.

Με δεδομένη την φύση του ποινικού δικαίου (διεθνούς ή εθνικού) και το χρόνο που απαιτείται για την εκδίκαση μίας υπόθεσης από το ΔΠΔ, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο ο εκζητούμενος να έχει ήδη συλληφθεί και δικαστεί από τις εθνικές αρχές του κράτους προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση, κατά το χρόνο που ζητείται η έκδοσή του. Στην περίπτωση λοιπόν που υποβληθεί από το ΔΠΔ αίτηση για έκδοση, και στη συνέχεια προβληθούν αντιρρήσεις από τον εκζητούμενο ενώπιον εθνικού Δικαστηρίου, με τις οποίες ζητά τη μη έκδοσή του, επικαλούμενος την αρχή *ne bis in idem*, το κράτος προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση προβαίνει σε διαβουλεύσεις με το ΔΠΔ για να αποφασιστεί τελικά η εκτέλεση ή μη της αίτησης και η παράδοση ή μη του εκζητούμενου στο ΔΠΔ. Τέτοιες διαβουλεύσεις όμως λαμβάνουν χώρα και στην περίπτωση που το κράτος προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση έχει ασκήσει ποινική δίωξη σε βάρος του εκζητούμενου ή τον έχει καταδικάσει για έγκλημα διαφορετικό από εκείνο για το οποίο ζητείται η έκδοσή του.

Εφόσον η αίτηση του ΔΠΔ γίνει δεκτή από το Κράτος, η μεταφορά του εκζητούμενου στο ΔΠΔ μπορεί να γίνει με κάθε διαθέσιμο μέσο (οδικώς, ακτοπλοϊκώς ή αεροπορικώς). Κατά το άρθρο 89§3, όλα τα κράτη μέλη του Καταστατικού της Ρώμης είναι υποχρεωμένα να επιτρέψουν τη διέλευση του εκζητούμενου από το έδαφός τους, εφόσον υποβληθεί σε αυτά αίτηση διέλευσης που θα περιέχει ακριβή περιγραφή τόσο των στοιχείων του μεταφερόμενου προσώπου, όσο και των πραγματικών περιστατικών και του νομικού τους χαρακτηρισμού, καθώς και το ένταλμα σύλληψης και παράδοσης. Τέτοια αίτηση δεν υποβάλλεται εφόσον η μεταφορά γίνει αεροπορικώς και δεν προγραμματιστεί προσγείωση στο έδαφος του κράτους διέλευσης. Εάν ωστόσο υπάρξει ανάγκη για μη προγραμματισμένη προσγείωση στο κράτος διέλευσης, εκείνο έχει τη δυνατότητα να απαιτήσει από το ΔΠΔ να ακολουθηθεί η διαδικασία

⁸²Stigall, D. E. (2013), *Ungoverned spaces, transnational crime, and the prohibition on extraterritorial enforcement jurisdiction in international law*, Notre Dame J. Int'l & Comp. L., 3, 1.

⁸³ Βλ. άρθρ. 89 ΚΡΔΠΔ και κυρωτικό αυτού Ν. 3003/2002, ΝΟΜΟΣ

υποβολής αίτησης διέλευσης που περιγράφηκε παραπάνω. Μέχρι δε να ολοκληρωθούν οι απαραίτητες διαδικασίες, το κράτος διέλευσης θέτει υπό κράτηση τον υπό μεταφορά εκζητούμενο, όχι όμως για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 96 ωρών από τη μη προγραμματισμένη προσγείωση.

Κατά τη γνώμη της γράφουσας, η όλη διαδικασία έκδοσης και παράδοσης εκζητούμενων προσώπων στο ΔΠΔ, με τον τρόπο που περιγράφεται στο άρθ. 89 ΚΡΔΠΔ, αναδεικνύει μεν το ρόλο του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου ως υπερεθνικού δικαιοδοτικού οργάνου της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης, χωρίς να παραβλέπει ωστόσο τα δικαιώματα του εκζητούμενου ως πολίτη κράτους μέλους του Καταστατικού. Αυτό γίνεται εύκολα αντιληπτό αν αναλογιστεί κανείς ότι σε περιπτώσεις που είναι αρμόδιο να επιληφθεί το ΔΠΔ, ακόμη και εάν τα εθνικά κράτη έχουν ήδη επιληφθεί της υποθέσεως, διαβουλεύονται με το ΔΠΔ και σε καμία περίπτωση δεν υποβαθμίζεται ο ρόλος του, ωστόσο για την έκδοση προσώπου στο ΔΠΔ πρέπει να ακολουθηθεί μία αυστηρά οριοθετημένη διαδικασία (υποβολή αίτησης και δικαιολογητικών στο κράτος). Ακόμη, ο εκζητούμενος έχει δικαίωμα να ασκήσει αντιρρήσεις στις Αρχές του κράτους από το οποίο ζητείται να τον παραδώσει, το δε κράτος δικαιούται να μην επιτρέψει την έκδοσή του ή (αν πρόκειται για κράτος διέλευσης) να μην επιτρέψει ούτε καν τη διέλευσή του από το έδαφος του εάν δεν δώσει το ίδιο άδεια για διέλευση. Συνδυάζεται με τον τρόπο αυτό, και μάλιστα επιτυχημένα κατά τη γνώμη μου, η υπεροχή του ΔΠΔ ως δικαιοδοτικού οργάνου με την αρχή του σεβασμού της κρατικής κυριαρχίας κάθε κράτους μελών.

β. Η αρχή «είτε έκδοση είτε δίωξη» (aut dedere aut judicare).⁸⁴

Πρόκειται για μία αρχή του διεθνούς δικαίου, η εξαιρετική σημασία της οποίας για το διεθνές ποινικό δίκαιο έχει αναγνωριστεί ήδη από τον 18^ο αιώνα από τον Hugo Grotius. Ο σπουδαίος αυτός ουμανιστής και θεωρητικός του διεθνούς δικαίου υποστήριξε την άποψη ότι το κάθε κράτος οφείλει είτε να τιμωρεί τους ενόχους όπως τους αξίζει, είτε να τους εκδίδει σε άλλη κρατική Αρχή που είναι αρμόδια για τη δίωξή τους. Βέβαια, και με δεδομένο ότι την εποχή εκείνη η «κατηγορία» στις περισσότερες περιπτώσεις σήμαινε και την «καταδίκη» των προσώπων, ο Hugo Grotius χρησιμοποίησε τον όρο «τιμωρία» αντί του όρου «δίωξη». ⁸⁵ Η χρήση όμως του όρου «δίωξη» αντί του όρου «τιμωρία» κρίνεται ως ορθότερη, καθώς καλύπτει όχι μόνο τις περιπτώσεις που οι κατηγορούμενοι κρίνονται ένοχοι, αλλά και τις περιπτώσεις κατά τις οποίες αποδεικνύεται τελικώς η αθωότητα των συγκεκριμένων προσώπων για την πράξη για την οποία κατηγορούνται.

Σε αντίθεση με τις περισσότερες γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου, η αρχή aut dedere aut judicare δεν φαίνεται να έχει εθιμική προέλευση. Παρόλο που η άποψη περί εθιμικής προέλευσης της εν λόγω αρχής έχει υποστηριχθεί, ωστόσο δεν υπάρχουν επαρκείς αποδείξεις για να τη θεμελιώσουν. Η συγκεκριμένη αρχή βασίζεται σε διεθνείς συνθήκες (διμερείς ή πολυμερείς). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι τέσσερις Συνθήκες της Γενεύης του 1949, οι οποίες περιλαμβάνουν την αρχή aut dedere aut judicare στα κείμενά τους, επιβάλλοντας έτσι στα συμβαλλόμενα κράτη την υποχρέωση να υιοθετήσουν την αναγκαία ποινική νομοθεσία για να τιμωρούν σοβαρές παραβιάσεις των διατάξεών τους και να παρέχουν στους πολίτες επαρκή προστασία απέναντι στους παραβάτες, ανεξάρτητα από την εθνικότητά τους. Παράλληλα, δίνουν και την εναλλακτική δυνατότητα στα συμβαλλόμενα κράτη να παραδίδουν τέτοια πρόσωπα σε ένα άλλο συμβαλλόμενο κράτος για να δικαστούν, εφόσον έχουν ήδη ασκήσει ποινική δίωξη σε βάρος τους.

Η αρχή aut dedere aut judicare εμφανίζεται εξάλλου ήδη εδώ και πολλά χρόνια σε μία σειρά από διεθνείς συνθήκες, τόσο διμερείς όσο και πολυμερείς, ιδίως μάλιστα σε συμβάσεις

⁸⁴ Mitchell C., *Aut Dedere Aut Judicare: The Extradite or Prosecute Clause in International Law*, Graduate Institute Publications, eCashiers del' Institut, Γενεύη, 2009

⁸⁵ Grotius H., *De Jure Belli ac Pacis*, T. B', Κεφ. XXI, ενότ. IV, μετάφ. Francis W. Kelsey, (Οξφόρδη, Λονδίνο: Clarendon Press – Humphrey Milford, 1925), σελ. 527-529.

σχετικές με το θεσμό της έκδοσης. Ενδεικτικά αναφέρονται: η Διεθνής Σύμβαση για τα Ναρκωτικά Φάρμακα του 1961, η Διεθνής Σύμβαση για τις Ψυχοτρόπες Ουσίες του Φεβρουαρίου του 1971, η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της παράνομης κυκλοφορίας ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών του 1988.⁸⁶ Ακόμη, αναφορά της εν λόγω αρχής γίνεται στη Δεύτερη Σύμβαση του Μοντεβιδέο του 1933 για την έκδοση,⁸⁷ την Αραβική Συμφωνία του 1952 για την Έκδοση,⁸⁸ την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Έκδοσης του 1957⁸⁹ και άλλες.

Η πλέον επιτυχημένη διατύπωση της παραπάνω αρχής ωστόσο εντοπίζεται στις Συμβάσεις της Χάγης για την Καταστολή της Παράνομης Κατάσχεσης Αεροσκαφών, στην οποία αναφέρεται ότι «A.4 (2): Κάθε συμβαλλόμενο κράτος λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα για να αποδείξει τη δικαιοδοσία του για το αδίκημα σε περίπτωση που ο φερόμενος παραβάτης βρίσκεται στην επικράτειά του και δεν τον εκδίδει σύμφωνα με το άρθ. VIII σε κανένα από τα κράτη που αναφέρονται στην παρ. 1 του παρόντος άρθρου» και ότι «A.7: Το συμβαλλόμενο κράτος στην επικράτεια του οποίου βρίσκεται ο φερόμενος δράστης, εάν δεν τον εκδώσει, υποχρεούται χωρίς εξαίρεση και εάν το αδίκημα διαπράχθηκε στο έδαφός του, να υποβάλλει την υπόθεση στις αρμόδιες Αρχές του για να ασκηθεί η δίωξη. Οι προαναφερόμενες Αρχές λαμβάνουν την απόφασή τους με τον ίδιο τρόπο, όπως και στην περίπτωση οποιουδήποτε συνηθισμένου σοβαρού αδικήματος με βάση το δίκαιο αυτού του κράτους».

Το περιεχόμενο της ανωτέρω αρχής, όποια και εάν είναι η διατύπωσή της στην εκάστοτε διάταξη στην οποία περιέχεται, είναι σε κάθε περίπτωση το ίδιο. Καθιερώνεται η ρητή υποχρέωση ενός κράτους είτε να εκδικάσει το ίδιο τον κατηγορούμενο που βρίσκεται στην εδαφική του επικράτεια είτε να τον παραδώσει στα δικαιοδοτικά όργανα ενός άλλου κυρίαρχου κράτους ή σε υπερεθνικά δικαιοδοτικά όργανα για να διωχθεί από αυτά. Όπως γίνεται αντιληπτό, απώτατος σκοπός του θεσμού της έκδοσης

γ. Η υποχρέωση συνεργασίας των Κρατών με το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο.

Η υποχρέωση των κρατών να συνεργάζονται με το ΔΠΔ βασίζεται στην αρχή *aut dedere aut judicare*,⁹⁰ όπως αυτή αναλύθηκε μόλις παραπάνω και διέπει το διεθνές δίκαιο στο σύνολό του. Η αρχή αυτή επιβάλλει στα κράτη την υποχρέωση να συνεργάζονται μεταξύ τους προκειμένου να εξιχνιάζονται και να τιμωρούνται οι δράστες διεθνώς εγκλημάτων και γενικών εγκληματικών πράξεων διεθνούς ενδιαφέροντος⁹¹.

Στα πλαίσια των όσων αναφέρθηκαν παραπάνω, το άρθ. 93§1 του ΚΡΔΠΔ δίνει στο ΔΠΔ τη δυνατότητα να απαιτήσει από τα Κράτη μέλη να συνεργάζονται μαζί του για τη διελεύκανση εγκλημάτων που υπόκεινται στη δικαιοδοσία του. Η συνεργασία μπορεί φυσικά να αφορά και θέματα παράδοσης και έκδοσης προσώπων, με τη διαδικασία που περιγράφεται στην παρ. 7 του άρθ. 93 του ΚΡΔΠΔ. Σύμφωνα με αυτό, τα Κράτη μέλη είναι ως ένα βαθμό υποχρεωμένα να

⁸⁶ Mitchell C., *Aut Dedere Aut Judicare: The Extradite or Prosecute Clause in International Law*, Graduate Institute Publications, eCashiers del' Institut, Γενεύη, 2009

⁸⁷ Άρθ. 2, 165 LNTS 46. Η Σύμβαση τέθηκε σε ισχύ στις 25.06.1935. Βλ. Mitchell C., *Aut Dedere Aut Judicare: The Extradite or Prosecute Clause in International Law*, Graduate Institute Publications, eCashiers del' Institut, Γενεύη, 2009

⁸⁸ 159 BFSP 606. Η Σύμβαση τέθηκε σε ισχύ στις 28.08.1954. Βλ. Mitchell C., *Aut Dedere Aut Judicare: The Extradite or Prosecute Clause in International Law*, Graduate Institute Publications, eCashiers del' Institut, Γενεύη, 2009

⁸⁹ Article 6(2), ETS No. 024. Η Σύμβαση τέθηκε σε ισχύ στις 18.04.1960. Βλ. Mitchell C., *Aut Dedere Aut Judicare: The Extradite or Prosecute Clause in International Law*, Graduate Institute Publications, eCashiers del' Institut, Γενεύη, 2009

⁹⁰ Λατινική έκφραση που στην ελληνική γλώσσα αποδίδεται ως «είτε να εκδώσεις είτε να διώξεις», και αναφέρεται στην διεθνή υποχρέωση των κρατών να συνεργάζονται μεταξύ τους προκειμένου να μην αφήνεται καμία εγκληματική πράξη ατιμώρητη, ιδίως τα διεθνή εγκλήματα και εγκληματικές πράξεις διεθνούς ενδιαφέροντος.

⁹¹ Final report of the International Law Commission, *The obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare)*, United Nations, 2014, σελ. 2.

συνεργαστούν με το ΔΠΔ, εκτός εάν έχουν βάσιμες αντιρρήσεις για λόγους που στηρίζονται σε συγκεκριμένες διατάξεις του Καταστατικού.

Σε ότι αφορά την σύλληψη εκζητούμενου και την έκδοσή του στο ΔΠΔ ειδικότερα, στην πράξη οι μόνες περιπτώσεις που το κράτος δικαιούται να αρνηθεί να συνεργαστεί με το ΔΠΔ, αφορούν αποκλειστικά υποθέσεις που έχουν μεν παραπεμφεί στο ΔΠΔ, αλλά έχει ήδη ξεκινήσει ποινική διαδικασία με βάση το εθνικό ποινικό δίκαιο, και συγκεκριμένα:

α) όταν ο ίδιος ο εκζητούμενος ασκήσει αντιρρήσεις ενώπιον των εθνικών Αρχών.⁹²

β) όταν η εκτέλεση του συγκεκριμένου τρόπου συνδρομής προς το ΔΠΔ απαγορεύεται στο κράτος προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση με βάση κάποια θεμελιώση γενική αρχή του Δικαίου που τυγχάνει γενικής εφαρμογής, ή στην περίπτωση που η διαδικασία που ζητείται να ακολουθηθεί, και τα έγγραφα ή τα στοιχεία που πρόκειται να προσκομιστούν στο ΔΠΔ θέτουν σε κίνδυνο την εθνική ασφάλεια του κράτους.⁹³

γ) όταν η διαδικασία αποτελεί ανεπίτρεπτη επέμβαση σε ανάκριση ή δίωξη για υπόθεση διαφορετική από αυτή για την οποία ζητείται το πρόσωπο, οπότε η εκτέλεση της αίτησης αναβάλλεται για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα που συμφωνείται με το Δικαστήριο.⁹⁴

δ) όταν το ίδιο το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να εξετάσει το παραδεκτό της αίτησης κατά τα άρθρ. 18 και 19 του ΚΡΔΠΔ.⁹⁵

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η δικαιοδοσία του Δ.Π.Δ. λειτουργεί συμπληρωματικά ως προς τη δικαιοδοσία των εθνικών δικαιοδοτικών οργάνων. Η αποτελεσματικότητα του Δικαστηρίου επομένως εξαρτάται σε έναν τεράστιο βαθμό από τη συνεργασία των κρατών μεταξύ τους και με το Δικαστήριο, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που αναφέρονται στο 9^ο Τμήμα του Καταστατικού. Το άρθρ. 86 του ΚΡΔΠΔ επιβάλλει επομένως στα κράτη την υποχρέωση να συνεργάζονται πλήρως με το Δικαστήριο σε ζητήματα διερεύνησης και δίωξης των διεθνών εγκλημάτων. Η υποχρέωση αυτή ωστόσο δεν περιορίζεται μόνο στα κράτη μέλη του ΚΡΔΠΔ, αλλά το Δικαστήριο μπορεί να ζητήσει από οποιοδήποτε κράτος, ακόμα και μη μέλος, να συνδράμει τις έρευνές του, συνάπτοντας λχ. σχετική διεθνή σύμβαση μαζί του.⁹⁶ Τέτοιες συμβάσεις μπορεί να συνάψει το Δικαστήριο και με Διεθνείς Οργανισμούς (άρθρ. 87 παρ. 6 του ΚΡΔΠΔ).⁹⁷

Πέρα από τη σύλληψη και την παράδοση του εκζητούμενου προσώπου στο Δ.Π.Δ. για να δικαστεί, τα κράτη (μέλη και μη μέλη όπως αναφέρθηκε παραπάνω) μπορούν να προσφέρουν και άλλες υπηρεσίες στο Δικαστήριο. Μπορούν να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με την ταυτοποίηση του προσώπου, να προβαίνουν σε ανακρίσεις και να λαμβάνουν ένορκες καταθέσεις ή πραγματογνωμοσύνες από εμπλεκόμενα στην έρευνα του Δικαστηρίου πρόσωπα ή και από τους ίδιους τους κατηγορουμένους, να συλλέγουν αποδείξεις, να συντάσσουν αναφορές και γενικώς να συντάσσουν ή να συλλέγουν οποιοδήποτε έγγραφο απαραίτητο στο Δ.Π.Δ., Ακόμη έχουν τη δυνατότητα να φιλοξενούν τα πρόσωπα τα οποία οικειοθελώς εμφανίζονται ενώπιον των Αρχών με σκοπό τη μεταφορά τους στο Δ.Π.Δ. (κρατούμενους, μάρτυρες, πραγματογνώμονες κá) σε ειδικά διαμορφωμένους για το σκοπό αυτό χώρους και να μεριμνούν για τη μεταφορά αυτή, να πραγματοποιούν αυτοψίες και να λαμβάνουν κάθε αναγκαίο μέτρο για την προστασία των θυμάτων ή των μαρτύρων και για να διατηρήσουν ακεραιές και αναλλοίωτες τις αποδείξεις, λχ. «παγώνοντας» τις τραπεζικές τους καταθέσεις ή τα περιουσιακά τους στοιχεία, πάντοτε όμως με σεβασμό στα δικαιώματα των καλόπιστων τρίτων μερών.

⁹² Βλ. σχετικά διάταξη άρθρ. 89§2 ΚΡΔΠΔ.

⁹³ Βλ. σχετικά διάταξη άρθρ. 93§§3,4 ΚΡΔΠΔ.

⁹⁴ Βλ. σχετικά διάταξη άρθρ. 94 ΚΡΔΠΔ

⁹⁵ Βλ. σχετικά διάταξη άρθρ. 95 ΚΡΔΠΔ

⁹⁶ Βλ. άρθρ. 87 παρ. 5 (α) του ΚΡΔΠΔ. Βλ. επίσης άρθρο του Ερυθρού Σταυρού: ICRC Advisory Service on International Humanitarian Law, *Cooperation in extradition and judicial assistance in criminal matters*, Μάρτιος 2014, σελ. 2-3. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του Ερυθρού Σταυρού www.icrc.org.

⁹⁷ Βλ. άρθρ. 87 παρ. 5 (α) του ΚΡΔΠΔ. Βλ. επίσης άρθρο του Ερυθρού Σταυρού: ICRC Advisory Service on International Humanitarian Law, *Cooperation in extradition and judicial assistance in criminal matters*, Μάρτιος 2014, σελ. 3. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του Ερυθρού Σταυρού www.icrc.org.

Γενικώς, τα κράτη έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν κάθε είδους βοήθεια στο Δ.Π.Δ., προβαίνοντας σε κάθε είδους ενέργεια που δεν απαγορεύεται από το διεθνές δίκαιο ή από την εθνική τους νομοθεσία. Αυτονόητη είναι η υποχρέωση όλων των κρατών να ρυθμίσουν την εθνική τους νομοθεσία με τέτοιον τρόπο ώστε να είναι εναρμονισμένη με το διεθνές δίκαιο, και να καθιστά εφικτή την όσο το δυνατόν ευχερέστερη συνεργασία με το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο.

Προκειμένου να γίνουν πλήρως κατανοητά τα ζητήματα που αναλύθηκαν παραπάνω, χρήσιμη θα ήταν η παρουσίαση συγκεκριμένων υποθέσεων με τις οποίες έχει ασχοληθεί το ΔΠΔ. Στο τρίτο μέρος της παρούσας εργασίας θα παρουσιαστούν οι υποθέσεις: α) Τομάς Λουμπάνγκα Ντυίλο (Thomas Lubanga Dyilo) – Δημοκρατία του Κονγκό, και β) Ομάρ Χασάν Αχμάντ αλ-Μπεσίρ (Omar Hassan Ahmad Al Bashir) – Νταρφούρ, Σουδάν, ενώ επιχειρείται και μία παρουσίαση ορισμένων κρίσεων περί της συνταγματικότητας της έκδοσης προσώπων στο Δ.Π.Δ., με ιδιαίτερη αναφορά στην περίπτωση της Κόστα Ρίκα, του Εκουαδόρ, της Ουκρανίας, της Γουατεμάλας, της Ονδούρας, της Μολδαβίας κ.ά.

ΜΕΡΟΣ Γ΄
ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ (CASESTUDY)
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

I. Υπόθεση Τομάς Λουμπάνγκα Ντυίλο (Thomas Lubanga Dyilo) – Δημοκρατία του Κονγκό.⁹⁸

Μία υπόθεση ιδιαίτερης σημασίας αναφορικά με το ζήτημα της έκδοσης είναι η υπόθεση του Τόμας Λουμπάνγκα Ντυίλο (Thomas Lubanga Dyilo),⁹⁹ ιδρυτή και αρχηγού της «Ένωσης Κονγκολέζων Πατριωτών», μιας οργάνωσης που συστάθηκε το 2000 και αποτελούνταν ιδίως από άτομα που ανήκαν στη φυλή Χέμα, καθώς και της στρατιωτικής της ομάδας, των «Πατριωτικών Δυνάμεων για την απελευθέρωση του Κονγκό» (FPLC). Οι δυνάμεις του Λουμπάνγκα δραστηριοποιούνταν στην περιοχή Ιτούρι του Βορειοανατολικού Κονγκό, όπου διέπραξαν μεγάλες κτηνωδίες, ιδίως σε βάρος ατόμων που ανήκαν στη φυλή Λεντού. Χαρακτηριστικό είναι πως οι δυνάμεις του Λουμπάνγκα εκτελούσαν τους εχθρούς τους με θρυμματισμό του κρανίου τους με βαριοπούλα. Μετά ταύτα, η κυβέρνηση του Κονγκό κατήγγειλε την κατάσταση του ΔΠΔ.

Η Εισαγγελία του ΔΠΔ παρακολουθούσε τα τεκταινόμενα στο Κονγκό ήδη από το 2003, ωστόσο επίσημα η έρευνα του Δικαστηρίου ξεκίνησε τον Ιούνιο του 2004 και αφορούσε εγκλήματα πολέμου (χρήση παιδιών κάτω των 15 ετών ως στρατιωτών και χρήση τους σε επιχειρήσεις, δολοφονίες, επιθέσεις σε πολίτες, βιασμοί, σεξουαλική υποδούλωση πολιτών, λεηλασίες, μαζικοί εκτοπισμοί πολιτών, καταστροφές περιουσίας και προστατευόμενων αντικειμένων, ακρωτηριασμοί, απάνθρωπη μεταχείριση, βασανιστήρια, καταπάτηση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας) και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας (δολοφονίες, βασανιστήρια, βιασμούς, σεξουαλική υποδούλωση, απάνθρωπες ενέργειες, εκτοπισμούς πολιτών, επιθέσεις σε βάρος πολιτών, καταστροφές περιουσίας και λεηλασίες) που τελέστηκαν στο έδαφος του Κονγκό από την 01.07.2002 (ημερομηνία που το ΔΠΔ απέκτησε αρμοδιότητα).

Είναι αξιοσημείωτο ότι το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας για τις κτηνωδίες που λάμβαναν χώρα στο Κονγκό εντάθηκε ιδιαίτερα μετά τη δολοφονία εννέα στρατιωτών του ΟΗΕ το Φεβρουάριο του 2005. Μετά από το γεγονός αυτό, το Μάρτιο του 2005 οι Αρχές του Κονγκό συνέλαβε τέσσερις οπλαρχηγούς, μεταξύ των οποίων και τον Λουμπάνγκα, αν και η δολοφονία των κυονόκρανων δεν αποδόθηκε σε εκείνον.

Αρχικά ο Λουμπάνγκα κρατήθηκε για ένα έτος στο Κονγκό, ως κατηγορούμενος για εγκλήματα πολέμου, στα οποία όμως δεν συμπεριλήφθηκε και το έγκλημα της στρατολόγησης παιδιών. Πριν όμως προλάβει να δικαστεί εκεί, το ΔΠΔ, θέλοντας να εκδικάσει το ίδιο τον Λουμπάνγκα, προσέθεσε στις ανωτέρω κατηγορίες και το έγκλημα της στρατολόγησης παιδιών και έτσι, στις 10.02.2006, το Πρώτο Προδικαστικό Τμήμα του ΔΠΔ εξέδωσε μυστικό ένταλμα σύλληψης σε βάρος του, με το οποίο ζητούσε επί της ουσίας την έκδοση του Λουμπάνγκα στη Χάγη. Το ένταλμα σύλληψης διαβιβάστηκε από τον Γραμματέα του ΔΠΔ στην κυβέρνηση του Κονγκό και έτσι ο Λουμπάνγκα εκδόθηκε στη Χάγη και κρατήθηκε στο Τμήμα Κράτησης των Η.Ε..

Η συγκεκριμένη υπόθεση έχει ιδιαίτερη σημασία, ιδιαίτερα σε ότι αφορά το θεσμό της έκδοσης, διότι για πρώτη φορά το ΔΠΔ έδωσε προτεραιότητα στην εκδίκαση των

⁹⁸ Για τις έρευνες του ΔΠΔ για τα εγκλήματα αρμοδιότητάς του που τελέστηκαν στη Δημοκρατία του Κονγκό βλ. <https://www.icc-cpi.int/drc>.

⁹⁹ Για την υπόθεση «Εισαγγελία κατά Λουμπάνγκα» βλ. δημοσίευση στην ιστοσελίδα του ΔΠΔ: <https://www.icc-cpi.int/drc/lubanga>

κατηγορουμένων για εγκλήματα διεθνούς ποινικού δικαίου όχι από τα εθνικά δικαστήρια της χώρας τους, αλλά από το ίδιο. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Καταστατικό του ΔΠΔ και την αρχή της συμπληρωματικότητας, η οποία ορίζει ότι το ΔΠΔ επεμβαίνει μόνο όταν τα εθνικά δικαιοδοτικά όργανα δεν μπορούν ή δεν επιθυμούν να επιληφθούν, τα διεθνή εγκλήματα πρέπει να εκδικάζονται αρχικά από τα εθνικά δικαστήρια. Δεδομένου λοιπόν ότι ο Λουμπάνγκα κατηγορήθηκε στη χώρα του για εγκλήματα πολέμου, όχι όμως και για το έγκλημα της στρατολόγησης παιδιών, η η έκδοση του Λουμπάνγκα στο ΔΠΔ ήταν ο μόνος τρόπος να μην εφαρμοστεί η αρχή αυτή και να εκδοθεί ο Λουμπάνγκαστο ΔΠΔ, ώστε να δικαστεί και για το συγκεκριμένο έγκλημα από αυτό, και όχι από τα εθνικά Δικαστήρια του Κονγκό.

Με βάση τα ανωτέρω, στις 20.03.2006 ο Λουμπάνγκα οδηγήθηκε τελικώς στο ακροατήριο του ΔΠΔ, και για πρώτη φορά επετράπη στα θύματα εγκλημάτων πολέμου να συμμετέχουν στη δίκη από την πρώτη στιγμή. Ωστόσο, τον Ιούνιο του 2008 οι διαδικασίες σταμάτησαν, διότι θεωρήθηκε πως η Εισαγγελία πιθανώς να έκρυβε στοιχεία τα οποία θα μπορούσαν να λειτουργήσουν υπέρ του Λουμπάνγκα, γεγονός που έπληξε σε μεγάλο βαθμό το κύρος της Εισαγγελίας του ΔΠΔ, όπως και του ίδιου του ΔΠΔ. Η εκδίκαση της υπόθεσης συνεχίστηκε τον Ιανουάριο του 2008, και τελικώς τον Μάρτιο του 2012 ο Λουμπάνγκα κρίθηκε ένοχος και καταδικάστηκε σε φυλάκιση 14 ετών. Την ανωτέρω απόφαση επικύρωσε το Δεκέμβριο του 2014 και το Εφετείο. Για τα εγκλήματα διεθνούς ποινικού δικαίου που τελέστηκαν στο έδαφος του Κονγκό, το ΔΠΔ καταδίκασε ομοίως και τους: Ζερμέν Κατάνγκα (Germain Katanga)¹⁰⁰ σε κάθειρξη 12 ετών και Μπόσκο Νταγκάντα (Bosco Ntaganda)¹⁰¹ σε κάθειρξη 30 ετών, ενώ για τον τελευταίο αναμένεται νέα συνεδρίαση του Δικαστηρίου, μετά από έφεσή του.

II. Υπόθεση Ομάρ Χασάν Αχμάντ αλ-Μπεσίρ (Omar Hassan Ahmad Al Bashir)– Νταρφούρ, Σουδάν

Η έρευνα του Δικαστηρίου ξεκίνησε τον Ιούνιο του 2005, και αφορούσε το έγκλημα της γενοκτονίας (μέσω θανάτωσης, μέσω της πρόκλησης σοβαρότατων σωματικών βλαβών ή ψυχικών διαταραχών και μέσω της επιβολής σε πληθυσμό συνθηκών ζωής που είναι ικανές να επιφέρουν το θάνατο), καθώς και εγκλήματα πολέμου (δολοφονίες, επιθέσεις κατά πολιτών, καταστροφή περιουσιών, λεηλασίες, καταπάτηση ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, βιαιοπραγίες, σκόπιμες επιθέσεις εναντίον του προσωπικού, των εγκαταστάσεων, του υλικού, των μονάδων και των οχημάτων της Ειρηνευτικής Αποστολής) και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας (δολοφονίες, καταδίωξη, βίαιοι εκτοπισμοί πληθυσμού, βιασμοί, απάνθρωπες πράξεις, παράνομη φυλάκιση ή άλλη στέρηση της ελευθερίας), που διαπράχθηκαν στην πρωτεύουσα του Σουδάν, Νταρφούρ, από τον Ιούλιο του 2002, οπότε και απέκτησε αρμοδιότητα το Δ.Π.Δ.¹⁰²

Ειδικότερα, σύμφωνα με εκτιμήσεις του Ο.Η.Ε., το 2003 περισσότερα από 300.000 άνθρωποι σκοτώθηκαν και περισσότερα από 2,7 εκατομμύρια υποχρεώθηκαν με βίαιους τρόπους να εγκαταλείψουν τις κατοικίες τους στην περιοχή του Νταρφούρ κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου στο Σουδάν.¹⁰³

¹⁰⁰ Για την υπόθεση «Εισαγγελία κατά Κατάνγκα βλ. δημοσίευση στην ιστοσελίδα του ΔΠΔ: <https://www.icc-cpi.int/drc/katanga>, καθώς και το ίδιο το φύλλο ενημέρωσης του ΔΠΔ για την υπόθεση (<https://www.icc-cpi.int/iccdocs/pids/publications/KatangaEng.pdf>)

¹⁰¹ Για την υπόθεση «Εισαγγελία κατά Νταγκάντα» βλ. δημοσίευση στην ιστοσελίδα του ΔΠΔ: <https://www.icc-cpi.int/drc/ntaganda> και άρθρα στον Τύπο, όπως λχ. στην ηλεκτρονική έκδοση της εφημερίδας «ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ» (<https://m.naftemporiki.gr>) και της «ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ» (<https://www.efsyn.gr>). Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο επίσης και το βίντεο με τη συνεδρίαση της 07.11.2019, σχετικά με την απαγγελία της ποινής του κ. Νταγκάντα στον παρακάτω σύνδεσμο <https://www.youtube.com/watch?v=Z4SGHmi4NIA&feature=youtu.be>.

¹⁰² <https://www.icc-cpi.int/darfur>

¹⁰³ Βλ. <https://gr.euronews.com/2015/02/18/darfur-a-brief-history-of-sudan-s-silent-suffering>

Συγκεκριμένα, η αντιπολιτευτική οργάνωση «Απελευθερωτικός Στρατός του Σουδάν», χρησιμοποιώντας αντάρτες, εξαπέλυσε επίθεση κατά κυβερνητικών θέσεων, κατηγορώντας την κυβέρνηση ότι προέβαινε σε διακρίσεις υπέρ του αραβικού πληθυσμού και σε βάρος του ντόπιου αφρικανικού πληθυσμού. Ωστόσο, η επίσημη θέση της κυβέρνησης του Σουδάν ήταν ότι δεν είχε καμία σχέση με την οργάνωση «Arab Janjaweed», η οποία εξανάγκαζε τον ντόπιο αφρικανικό πληθυσμό σε εκτοπισμούς. Παρόλο που οι ΗΠΑ έκαναν λόγο για γενοκτονία, έκθεση του Ο.Η.Ε. το 2005 δεν αποδεχόταν κάτι τέτοιο, θεωρώντας ότι δεν υπήρχαν ενδείξεις που υποστήριζαν τον εν λόγω ισχυρισμό, δεχόταν ωστόσο ότι πράγματι διαπράττονταν σοβαρά εγκλήματα στην περιοχή. Τελικώς, το 2007 υπεγράφη ειρηνευτική συμφωνία (ωστόσο δεν συμμετείχε το σύνολο των αντάρτικων ομάδων σε αυτή) και συμφωνήθηκε η εγκατάσταση κοινής ειρηνευτικής δύναμης της Αφρικανικής Ένωσης και του Ο.Η.Ε. στην περιοχή. Το 2010 ο Πρόεδρος του Σουδάν Ομάρ Χασάν Αχμάντ αλ-Μπεσίρ υπέγραψε συμφωνία με τους αντάρτες και κήρυξε το τέλος του πολέμου, λίγο αργότερα όμως, και συγκεκριμένα το 2013 η βία στην περιοχή αναζωπυρώθηκε, με αποτέλεσμα να εκτοπιστούν περίπου 500.000 άτομα.

Αναφορικά με την εξέταση της υπόθεσης από το Δ.Π.Δ., υπήρξαν αμφιβολίες για το ζήτημα του κατά πόσο το Δικαστήριο ήταν αρμόδιο να επιληφθεί σύμφωνα με το Καταστατικό. Το Σουδάν δεν έχει επικυρώσει το Καταστατικό της Ρώμης, και συνεπώς δεν είναι τυπικά κράτος μέλος, ωστόσο σύμφωνα με το ΚΡΔΠΔ είναι αρμόδιο να επιληφθεί της υπόθεσης, καθώς προσέφυγε σε αυτό το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ με το υπ' αριθ. 1593 (2005) Ψήφισμά του στις 31.03.2005¹⁰⁴. Μέχρι και σήμερα ωστόσο, η επίσημη κυβέρνηση του Σουδάν δεν αναγνωρίζει τη δικαιοδοσία του Δ.Π.Δ.

Πρόκειται για την πρώτη υπόθεση του ΔΠΔ η οποία αφορά κράτος που δεν έχει επικυρώσει το Καταστατικό της Ρώμης, και την πρώτη υπόθεση που παραπέμφθηκε στο Δικαστήριο από το Σ.Α. του ΟΗΕ. Η υπόθεση ωστόσο παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και αναφορικά με το ζήτημα της έκδοσης. Συγκεκριμένα, ο τέως Πρόεδρος του Σουδάν, Ομάρ Χασάν Αχμάντ αλ-Μπεσίρ (Omar Hassan Ahmad Al Bashir)¹⁰⁵ αποτελεί τον πρώτο εν ενεργεία αρχηγό κράτους που καταζητήθηκε από το ΔΠΔ και το πρώτο πρόσωπο που κατηγορείται για το έγκλημα της γενοκτονίας. Το πρώτο ένταλμα σύλληψης σε βάρος του εκδόθηκε στις 06.03.2009¹⁰⁶ και το δεύτερο στις 12.07.2010, ωστόσο για μία δεκαετία περίπου παρέμενε ασύλληπτος, μέχρι την ανατροπή του το 2019. Η κυβέρνηση της χώρας, μη αποδεχόμενη την κατηγορία σε βάρος του Προέδρου της, αρνήθηκε να συνεργαστεί με το Δ.Π.Δ. για την έκδοσή του και αντέδρασε στην έκδοση εντάλματος σύλληψης με την απέλαση 13 αλλοδαπών ανθρωπιστικών οργανώσεων από τη χώρα.¹⁰⁷

Τελικώς, ο Ομάρ Χασάν Αχμάντ αλ-Μπεσίρ εκδόθηκε στο ΔΠΔ από το νέο καθεστώς το Φεβρουάριο του 2020, λίγους μήνες μετά την ανατροπή του, και αναμένεται η εκδίκαση της υπόθεσής του, η οποία αυτή τη στιγμή βρίσκεται στο στάδιο της προδικασίας.

¹⁰⁴ Το Ψήφισμα είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/85FEED1A-29F8-4EC4-9566-48EDF55CC587/283244/N0529273.pdf>.

¹⁰⁵ Ο Ομάρ Χασάν Αχμάντ Αλ Μπασίρ υπηρέτησε ως στρατιωτικός, και υπήρξε πρωθυπουργός του Σουδάν κατά το χρονικό διάστημα 1989-1993 και Πρόεδρος κατά το χρονικό διάστημα 1993-2019, οπότε και ανατράπηκε. Υπήρξε ο μακροβιότερος ηγέτης της χώρας, με θητεία 30 ετών. Βλ. σχετικά <https://www.icc-cpi.int/darfur/albashir> και https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9F%CE%BC%CE%AC%CF%81_%CE%B5%CE%BB-%CE%9C%CF%80%CE%B5%CF%83%CE%AF%CF%81.

¹⁰⁶ Διαθέσιμο στο σύνδεσμο https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2009_01712.PDF

¹⁰⁷ Βλ. <https://gr.euronews.com/2015/02/18/darfur-a-brief-history-of-sudan-s-silent-suffering>

Γ. Κρίσεις περί της συνταγματικότητας της έκδοσης προσώπων στο Δ.Π.Δ. – Η περίπτωσης Κόστα Ρίκα, του Εκουαδόρ, της Ουκρανίας, της Γουατεμάλας, της Ονδούρας, της Μολδαβίας κ.ά.

Τον Ιανουάριο του 2010, η Συμβουλευτική Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού για ζητήματα Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαιούδημοσίευσε στην ιστοσελίδα του Ε.Σ. ένα έντυπο με τίτλο «Issues raised regarding the Rome Statute of the ICC by national Constitutional Courts, Supreme Courts and Councils of State»,¹⁰⁸ στο οποίο εκτίθενται οι κρίσεις εθνικών ανωτάτων ή συνταγματικών Δικαστηρίων ή Συμβουλίων του Κράτους, αναφορικά με το ζήτημα του κατά πόσο είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα της χώρας τους η έκδοση προσώπων στο Δ.Π.Δ., όταν αυτή δεν είναι επιτρεπτή με βάση το εθνικό Σύνταγμα του εκάστοτε κράτους.

Συγκεκριμένα, τα εθνικά Συντάγματα της Κόστα Ρίκα (άρθ. 32), του Εκουαδόρ (άρθ. 25), της Ουκρανίας (άρθ. 25), της Ονδούρας (άρθ. 102), της Μολδαβίας κ.ά. απαγορεύουν ρητά την έκδοση των υπηκόων τους σε άλλα κράτη ή τον εξαναγκασμό τους να εγκαταλείψουν την εδαφική επικράτεια της χώρας τους για να δικαστούν από άλλη κρατική δικαιοδοσία. Σε εθνικά Συντάγματα άλλων κρατών, ωστόσο, η έκδοση πολιτών σε άλλες κρατικές δικαιοδοσίες απαγορεύεται μιν, μπορεί όμως να είναι επιτρεπτή επί τη βάση διεθνών Συνθηκών, όπως στην περίπτωση της Γουατεμάλας.¹⁰⁹

Σε όλες τις προαναφερόμενες περιπτώσεις, τα ίδια τα αρμόδια όργανα του εκάστοτε κράτους (συνταγματικά ή άλλα ανώτατα Δικαστήρια) έκριναν (ή γνωμοδότησαν) ότι οι διατάξεις των Εθνικών Συνταγμάτων δεν παραβιάζονται σε περίπτωση έκδοσης προσώπων στο Δ.Π.Δ. για εγκλήματα της αρμοδιότητάς του. Με τον τρόπο αυτό, τα εθνικά κράτη αναγνώρισαν ότι η εθνική τους κυριαρχία σε επίπεδο απόδοσης ποινικής δικαιοσύνης σε εγκλήματα αρμοδιότητας του Δ.Π.Δ. υποχωρεί προς χάριν του συγκεκριμένου διεθνούς δικαιοδοτικού οργάνου, την αρμοδιότητα του οποίου άλλωστε τα ίδια αναγνώρισαν προσυπογράφοντας το Καταστατικό ίδρυσής του (ΚΡΔΠΔ).

Συγκεκριμένα, το Ανώτατο Δικαστήριο της **Κόστα Ρίκα**¹¹⁰ αποφάνθηκε ότι η συνταγματική εγγύηση που παρείχε το άρθ. 32 του Συντάγματος της Κόστα Ρίκα, περί μη έκδοσης των πολιτών της χώρας, πρέπει να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης. Έτσι, και επειδή το Σύνταγμα της χώρας πρέπει να λειτουργεί ως εργαλείο για την προώθηση νέων εξελίξεων, δεν θα πρέπει να θεωρείται ότι η έκδοση πολιτών στο Δ.Π.Δ. παραβιάζει άνευ ετέρου τη συνταγματική επιταγή του άρθ. 32, αλλά αυτό πρέπει να κρίνεται κατά περίπτωση.

Η συνταγματική απαγόρευση του άρθ. 25 του Συντάγματος του **Εκουαδόρ**,¹¹¹ που επιβάλλει να μην εκδίδονται και να μην δικάζονται οι πολίτες του από δικαιοδοτικά όργανα άλλων κρατών, αποσκοπεί στην προστασία των κατηγορουμένων πολιτών του, θεωρώντας ότι τα δικαιώματά τους διασφαλίζονται μόνο εάν δικαστούν από τα εθνικά Δικαστήρια της χώρας τους. Το Δ.Π.Δ. ωστόσο δεν ασκεί κρατική εξουσία, αλλά πρόκειται για ένα διεθνές δικαιοδοτικό

¹⁰⁸ Βλ. σχετ. www.icrc.org.

¹⁰⁹ International Committee of the Red Cross (ICRC) Advisory Service on International Humanitarian Law, «Issues raised regarding the Rome Statute of the ICC by national Constitutional Courts, Supreme Courts and Councils of State», 2010, σελ. 16 στο www.icrc.org.

¹¹⁰ International Committee of the Red Cross (ICRC) Advisory Service on International Humanitarian Law, «Issues raised regarding the Rome Statute of the ICC by national Constitutional Courts, Supreme Courts and Councils of State», 2010, σελ. 9 στο www.icrc.org.

¹¹¹ International Committee of the Red Cross (ICRC) Advisory Service on International Humanitarian Law, «Issues raised regarding the Rome Statute of the ICC by national Constitutional Courts, Supreme Courts and Councils of State», 2010, σελ. 10 στο www.icrc.org.

όργανο, το οποίο προστατεύει τα συμφέροντα της διεθνούς Κοινότητας, και επομένως των κρατών μελών, τα οποία με τη θέλησή τους υπέγραψαν και επικύρωσαν το Καταστατικό του, και συνεπώς αποδέχθηκαν την ίδρυση και τη δικαιοδοσία του Δ.Π.Δ.. Το άρθ. 89 επομένως δεν παραβιάζει το άρθ. 25 του εθνικού Συντάγματος του Εκουαδόρ.

Όπως και στην περίπτωση του Εκουαδόρ, έτσι και στην περίπτωση της Ουκρανίας,¹¹² το εθνικό της Σύνταγμα απαγορεύει την παράδοση Ουκρανών πολιτών σε άλλα κράτη για να δικαστούν, η δε διάταξη αυτή αποσκοπεί στο να διασφαλίσει το δικαίωμα των πολιτών της χώρας σε δίκαιη δίκη. Ωστόσο, το ουκρανικό Σύνταγμα απαγορεύει μόνο την παράδοση των πολιτών σε άλλα κράτη, και όχι την μεταφορά τους σε ένα διεθνές δικαιοδοτικό όργανο, όπως το Δ.Π.Δ., το οποίο δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ως «αλλοδαπό» Δικαστήριο. Ομοίως και στην περίπτωση της Ονδούρας,¹¹³ το Συνταγματικό Δικαστήριο της χώρας έκρινε ότι δεν είναι αντισυνταγματική η παράδοση πολιτών της στο Δ.Π.Δ., αφού πρόκειται για ένα διεθνές δικαιοδοτικό όργανο, το Καταστατικό του οποίου υπέγραψε και επικύρωσε η χώρα.

Στο ίδιο κλίμα κινήθηκε και το Συνταγματικό Δικαστήριο της Μολδαβίας,¹¹⁴ το οποίο έκρινε ότι η παραπομπή πολίτη της χώρας στο Δ.Π.Δ. δεν αντιβαίνει στην διάταξη του εθνικού της Συντάγματος που απαγορεύει την έκδοση πολίτη σε άλλο κράτος, διότι η παράδοση κάποιου για να δικαστεί από το Δ.Π.Δ. δε συνιστά «έκδοση» με την κλασική έννοια του όρου (όπως αυτός ερμηνεύεται σύμφωνα με το Σύνταγμα της Μολδαβίας, αλλά παράδοση σε ένα διεθνές δικαιοδοτικό όργανο, και συνεπώς είναι επιτρεπτή).

Όπως γίνεται αντιληπτό από τα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, οι αιτιολογίες στις οποίες στηρίζονταν οι γνωμοδοτήσεις και οι κρίσεις των εθνικών ανώτατων Δικαστηρίων ποικίλλουν μεν, ωστόσο κινούνται στο ίδιο κλίμα. Τα αρμόδια εθνικά όργανα αντιλήφθηκαν ότι η παραπομπή προσώπων στο Δ.Π.Δ. δεν παραβιάζει διατάξεις των εθνικών Συνταγμάτων, διότι το Δικαστήριο μπορεί να προσφέρει επιπρόσθετες εγγυήσεις ασφάλειας στους υπηκόους τους για διεξαγωγή δίκαιης δίκης, με αποτέλεσμα το πνεύμα των εθνικών Συνταγμάτων να μην αλλοιώνεται και να μην παραβιάζεται με την έκδοσή τους σε αυτό. Πρωταρχικός σκοπός άλλωστε κάθε εθνικού Συντάγματος είναι η παροχή εγγυών και η διασφάλιση των δικαιωμάτων των πολιτών τους, έτσι ώστε να μην μπορεί να θεωρηθεί ότι αντιβαίνει στο πνεύμα του η τιμώρηση από ένα αμερόληπτο Διεθνές Δικαιοδοτικό όργανο ποινικής δικαιοσύνης διεθνών εγκληματιών (ακόμα και αν πρόκειται για υπηκόους τους) που διασαλεύουν τα ανωτέρω. Το αντίθετο μάλιστα: η ύπαρξη ενός διεθνούς δικαιοδοτικού οργάνου, όπως το Δ.Π.Δ., το οποίο έχει όλες τις δυνατότητες να διασφαλίσει μία δίκαιη και αμερόληπτη δίκη για τους κατηγορουμένους που προσάγονται ενώπιόν του, αποτελεί μία επιπρόσθετη εγγύηση για τους πολίτες των κρατών μελών του Καταστατικού της Ρώμης.

¹¹² International Committee of the Red Cross (ICRC) Advisory Service on International Humanitarian Law, «*Issues raised regarding the Rome Statute of the ICC by national Constitutional Courts, Supreme Courts and Councils of State*», 2010, σελ. 12 στο www.icrc.org.

¹¹³ International Committee of the Red Cross (ICRC) Advisory Service on International Humanitarian Law, «*Issues raised regarding the Rome Statute of the ICC by national Constitutional Courts, Supreme Courts and Councils of State*», 2010, σελ. 13 στο www.icrc.org.

¹¹⁴ International Committee of the Red Cross (ICRC) Advisory Service on International Humanitarian Law, «*Issues raised regarding the Rome Statute of the ICC by national Constitutional Courts, Supreme Courts and Councils of State*», 2010, σελ. 26 στο www.icrc.org.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα εργασία επιχειρήθηκε μία συνοπτική ανάλυση του θεσμού της έκδοσης ως θεσμού του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου, καθώς και του τρόπου με τον οποίο αυτός εφαρμόστηκε σε υποθέσεις αρμοδιότητας του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Η εκπόνηση του συγκεκριμένου έργου προσέκρουε ιδίως στην ύπαρξη εξαιρετικά περιορισμένης βιβλιογραφίας επάνω στη συγκεκριμένη θεματική. Στην προσπάθεια να αντλήσει κανείς πληροφορίες για το Δ.Π.Δ., την ίδρυση, την οργάνωση, τη δικαιοδοσία και την αρμοδιότητά του, και ιδίως τον τρόπο που εκδίδεται σε αυτό ένας φερόμενος δράστης διεθνούς εγκλήματος, θα πρέπει κανείς να επικεντρώσει την έρευνά του στην υπάρχουσα βιβλιογραφία (στην πλειοψηφία της ξένη), καθώς και ερευνήσει σε βάθος το ΚΡΑΠΔ, τα σχετικά Ψηφίσματα του Σ.Α. του ΟΗΕ και τις εκθέσεις διαφόρων Επιτροπών και Διεθνών Οργανώσεων όπως ο Ερυθρός Σταυρός.

Από τη μελέτη της παρατιθέμενης βιβλιογραφίας για την ίδρυση, την οργάνωση και τη λειτουργία του Δ.Π.Δ., εύκολα μπορεί να αντιληφθεί κανείς ότι ο ρόλος του Δ.Π.Δ. είναι «συμπληρωματικός» ως προς τα εθνικά δικαιοδοτικά όργανα. Συγκεκριμένα, το Δ.Π.Δ. ασκεί τη δικαιοδοσία του μόνο όταν τα εθνικά Δικαστήρια δεν επιθυμούν ή δεν δύνανται να ερευνήσουν και να διώξουν τα φερόμενα ενώπιόν του διεθνή εγκλήματα. Η αδυναμία αυτή των κρατών μπορεί να οφείλεται είτε σε ανυπαρξία των αναγκαίων θεσμών για την επιτυχή δίωξη συγκεκριμένων εγκλημάτων (λχ. υποστελεχωμένες διωκτικές αρχές, ανυπαρξία οργανωμένων δικαιοδοτικών οργάνων ή του αναγκαίου νομοθετικού πλαισίου, ιδίως στα νεοσύστατα κράτη), είτε σκόμα και σε πολιτικούς λόγους (λχ. ασταθές πολιτικό σύστημα). Ωστόσο, κανείς δεν αμφισβητεί την αναγκαιότητα να διωχθούν τα διεθνή εγκλήματα, καθώς κατά γενική ομολογία αποτελούν τα ειδεχθέστερα εγκλήματα που έχουν παρατηρηθεί μέχρι σήμερα στην παγκόσμια ιστορία.

Η διεθνής κοινότητα διέγνωσε την παραπάνω αναγκαιότητα αρκετά πρόσφατα, και συγκεκριμένα τον 20ο αιώνα., ωστόσο για την επιτυχή δίωξη των διεθνών εγκληματιών ήταν απαραίτητη η συνεργασία όλων των κρατών του κόσμου, κάτι που δεν ήταν εύκολο στην πράξη, καθώς συχνά παρατηρούνται αντικρουόμενα συμφέροντα ανάμεσα στα κράτη. Προκειμένου ωστόσο να απονεμηθεί αποτελεσματικά διεθνής ποινική δικαιοσύνη, ορισμένα κράτη ίδρυσαν το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, αναθέτοντας με τον τρόπο αυτό σε ένα υπερεθνικό δικαιοδοτικό όργανο το έργο της δίωξης τέτοιων εγκλημάτων. Βέβαια, κρίσιμος φαίνεται και ο ρόλος του Ο.Η.Ε. στη συγκεκριμένη διαδικασία, αφού μία υπόθεση μπορεί να οδηγηθεί ενώπιον του Δ.Π.Δ. με παρέμβαση του Σ.Α., ακόμη και εάν υπό διαφορετικές συνθήκες κάτι τέτοιο δεν θα μπορούσε να συμβεί, λχ. επειδή το εν λόγω κράτος δεν έχει επικυρώσει το Καταστατικό.

Από την άλλη πλευρά, η μελέτη της παρατιθέμενης βιβλιογραφίας αναφορικά με την έκδοση, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο εν λόγω θεσμός διήλθε από μία μακρά περίοδο εξέλιξης. Έχει τις ρίζες του στην Αρχαιότητα, ενώ με την πάροδο των αιώνων προσαρμόστηκε σταδιακά στις ανάγκες της σύγχρονης εποχής και έλαβε τη σημερινή του μορφή. Εύκολα γίνεται αντιληπτό ότι αυτός καθ' αυτός ο θεσμός της έκδοσης αποτελεί ιστορικά διαχρονικό στοιχείο του δικαίου, καθώς στην πορεία των αιώνων, τα κράτη αντιλήφθηκαν την ανάγκη για διεθνή συνεργασία στις ποινικές υποθέσεις, με αποτέλεσμα να θεσμοθετήσουν τον εν λόγω θεσμό είτε συνάπτοντας διεθνείς συνθήκες είτε ενσωματώνοντάς τον στο εθνικό τους δίκαιο. Επ

Λαμβάνοντας υπόψη την τεράστια σημασία του θεσμού της έκδοσης για την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης γενικά, αλλά και της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης ειδικότερα, γίνονται φανεροί οι λόγοι για τους οποίους τα κράτη ρύθμισαν τη διαδικασία και τα ειδικότερα ζητήματα που προκύπτουν είτε με εθνικό τους νομοθετικό κείμενο είτε με διεθνείς συνθήκες (διμερείς ή πολυμερείς). Τα διεθνή εγκλήματα ενδιαφέρουν το σύνολο της διεθνούς κοινότητας, καθώς από έναν διεθνή εγκληματία κινδυνεύει η παγκόσμια ειρήνη. Η πρόοδος που έχουν κάνει τα κράτη στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κινδυνεύει να χαθεί. Είναι συνεπώς

αναμενόμενο κάθε κράτος ενδιαφέρεται για τη δίωξή του.

Με βάση τα όσα αναλύθηκαν στην παρούσα εργασία, η έκδοση δεν θα μπορούσε να μην αποτελεί συνήθη πρακτική σε ότι αφορά το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, όπως αποδεικνύεται άλλωστε και από μία ενδεικτική μελέτη της νομολογίας του. Η εφαρμογή του θεσμού στην πράξη, προσδίδει σε κάθε περίπτωση μία αξιολογη εμπειρία στα κράτη, η οποία θα μπορούσε να αξιοποιηθεί μεταξύ άλλων και στα πλαίσια της διαμόρφωσης της εκάστοτε εθνικής νομοθεσίας σχετικά με την έκδοση κρατουμένων και υποδίκων. Ακόμα και τα κράτη που δεν έχουν επικυρώσει το Καταστατικό της Ρώμης, παρατηρώντας την επιτυχία της λειτουργίας του Δικαστηρίου και των πρακτικών που εφαρμόζει, μπορούν να αναθεωρήσουν τις εθνικές τους νομοθεσίες. Μόνο με τον εναρμονισμό των εθνικών νομοθεσιών των διαφόρων κρατών, αλλά κυρίως με τη συνεργασία μεταξύ τους, μπορεί να κατασταλεί σε μεγάλο βαθμό η διεθνής εγκληματικότητα, η οποία αποτελεί ακόμα και σήμερα μάλιστα που μαστίζει ένα μεγάλο μέρος του κόσμου.

Στο πρώτο μέρος της παρούσας εργασίας πραγματοποιήθηκε μία σύντομη παρουσίαση της ίδρυσης και του τρόπου λειτουργίας του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Αναλύθηκε το ιστορικό πλαίσιο και οι λόγοι που οδήγησαν στην ίδρυση του ΔΠΔ, και έγινε εκτενής αναφορά στην δικαιοδοσία και την αρμοδιότητά του. Απαραίτητη κρίθηκε και η αναφορά στην έννοια του διεθνούς εγκλήματος, διότι αποτελεί το βασικότερο ίσως σημείο για την κατανόηση τόσο της δραστηριότητας όσο και του τρόπου λειτουργίας του ΔΠΔ. Είναι αδιαμφισβήτητη η συμβολή του Δικαστηρίου στην εξέλιξη του διεθνούς ποινικού δικαίου. Μια απλή θεώρηση των εργασιών του Δικαστηρίου αποδεικνύει ότι, παρά το γεγονός ότι η διεθνής κοινότητα έχει πολύ δρόμο ακόμα προκειμένου να επιτύχει την αποτελεσματική πρόληψη και καταστολή της διεθνούς εγκληματικότητας, ο στόχος που επεδίωκαν τα κράτη – μέλη του Καταστατικού της Ρώμης τελικώς επετεύχθη. Παρά τις αδυναμίες που αναμφίβολα υπάρχουν στη λειτουργία του ΔΠΔ, η λειτουργία του συντέλεσε στην μείωση της διεθνούς εγκληματικότητας, την τιμωρία γνωστών διεθνών εγκληματιών και στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των πολιτών σε ένα πολύ μεγάλο μέρος του κόσμου. Ιδίως σε κράτη της Αφρικής και της Κεντρικής και Νοτιοανατολικής Ασίας είναι αισθητή η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των πολιτών σε σχέση με την πριν το ΔΠΔ εποχή.

Στο δεύτερο μέρος της παρούσας εργασίας επιχειρήθηκε η παρουσίαση του θεσμού της έκδοσης, με έμφαση στη χρήση του στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Αρχικά, και με σκοπό την πληρέστερη κατανόηση των ιδιαίτερων ζητημάτων που αφορούν το θεσμό, επιχειρήθηκε μια σύντομη ιστορική επισκόπηση της έκδοσης από την Αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Στη συνέχεια αναλύεται ο θεσμός ως μέρος του ποινικού δικαίου γενικότερα. Ακολούθως εξετάζεται ο θεσμός της έκδοσης από τη σκοπιά του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου ειδικότερα. Αρχικά παρουσιάζονται οι διατάξεις του ΚΡΔΠΔ που αφορούν τον τρόπο με τον οποίο ένας φερόμενος δράστης διεθνούς εγκλήματος εκδίδεται στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για να δικαστεί, ενώ ακολούθως αναλύεται το περιεχόμενο της αρχής «aut dedere aut judicare» και εξαιρείται η σημασία της συνεργασίας όλων των κρατών με το ΔΠΔ, τόσο εκείνων που προσχώρησαν στο Καταστατικό της Ρώμης όσο και εκείνων που δεν προσχώρησαν. Από τη θεώρηση που προηγήθηκε επισημαίνεται η σημασία που έχει η συνεργασία του συνόλου της διεθνούς κοινότητας, καθώς με αυτή καθίσταται ευχερέστερη η επιτυχής αντιμετώπιση του διεθνούς εγκλήματος.

Στο τρίτο και τελευταίο μέρος της παρούσας εργασίας παρουσιάζονται δύο υποθέσεις ιδιαίτερου ενδιαφέροντος αναφορικά με το ζήτημα της έκδοσης των κατηγορουμένων, με τις οποίες ασχολήθηκε το ΔΠΔ. Συγκεκριμένα γίνεται παρουσίαση των υποθέσεων του Thomas Lubanga Dyilo στο Κονγκό και του Omar Hassan Ahmad Al Bashir στο Σουδάν. Πρόκειται για υποθέσεις που επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό την ειρήνη στο μεγαλύτερο μέρος της Αφρικής και συντάραξαν την κοινή γνώμη, ωστόσο επελέχθησαν για ανάλυση στην παρούσα εργασία λόγω του ιδιαίτερου ενδιαφέροντος που παρουσιάζουν αναφορικά με το ζήτημα της έκδοσης. Συγκεκριμένα, η πρώτη υπόθεση του Thomas Lubanga Dyilo είναι η πρώτη υπόθεση στην οποία το ίδιο το Δικαστήριο αναδεικνύει την ισχύ του ως υπερεθνικό δικαιοδοτικό όργανο, επιλέγοντας για πρώτη φορά να «παρακάμψει» τα εθνικά δικαιοδοτικά όργανα και να επιληφθεί το ίδιο όλων

των εγκλημάτων που φέρεται να τέλεσε ο κατηγορούμενος, παρότι τα εθνικά δικαιοδοτικά όργανα και είχαν τη δυνατότητα και δεν αρνήθηκαν να ενεργήσουν. Στη δε δεύτερη υπόθεση, ο κατηγορούμενος Ομάρ Χασάν Αχμάντ Αλ Μπεσίρ αποτελεί τον πρώτο εν ενεργεία αρχηγό κράτους που καταζητήθηκε από το ΔΠΔ και το πρώτο πρόσωπο που κατηγορείται για το έγκλημα της γενοκτονίας.

Τέλος, γίνεται μία συγκριτική αναφορά στις διατάξεις των εθνικών Συνταγμάτων διαφόρων κρατών σχετικά με την έκδοση και με βάση αυτές κρίνεται η συνταγματικότητα της παράδοσης πολιτών τους στο ΔΠΔ. Εάν συγκρίνει κανείς την συμφωνία των Συνταγμάτων των κρατών που αναφέρονται στο συγκεκριμένο μέρος της εργασίας με το ζήτημα της έκδοσης των πολιτών τους στο ΔΠΔ, καταλήγει στο συμπέρασμα πως, παρότι στις περισσότερες περιπτώσεις τα κράτη δεν αποδέχονται ως συνταγματική την έκδοση των πολιτών τους σε άλλα κράτη, δεν συμβαίνει το ίδιο και με το ΔΠΔ. Το κάθε κράτος, χρησιμοποιώντας διαφορετική αιτιολογία, κρίνει ως σύμφωνη με το Σύνταγμά του την έκδοση των πολιτών του στο ΔΠΔ, αναγνωρίζοντας με τον τρόπο αυτό (άμεσα ή έμμεσα) το κύρος και την εξουσία του ως υπερεθνικού δικαιοδοτικού οργάνου. Η ανωτέρω κρίση των εν λόγω κρατών ενισχύεται ακόμη περισσότερο και από το γεγονός ότι το ΔΠΔ διαθέτει τα απαραίτητα εχέγγυα για να κρίνει τους πολίτες, χωρίς φυσικά να παραβιάζει τα θεμελιώδη δικαιώματα που το κάθε εθνικό Σύνταγμα αναγνωρίζει και προστατεύει.

Είναι γεγονός ότι η λειτουργία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου δεν μετρά παρά ελάχιστα μόλις χρόνια. Ωστόσο, παρά τις αδυναμίες που εμφανίστηκαν, η αποτελεσματικότητά του στην πράξη αποδείχθηκε εξαιρετική, και η ίδρυσή του αποτελεί σημαντικότερη εξέλιξη στον τομέα της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης. Φυσικά, η καταπολέμηση της διεθνούς εγκληματικότητας δεν μπορεί να στηριχθεί αποκλειστικά στη λειτουργία του Δικαστηρίου, αλλά είναι απαραίτητη η ενεργή συνεργασία των εθνικών δικαιοδοτικών Αρχών και οργάνων των κρατών, τόσο μεταξύ τους όσο και με το ίδιο το ΔΠΔ. Με την πάροδο των χρόνων, και όσο η αποτελεσματικότητα του ΔΠΔ στην καταπολέμηση του διεθνούς εγκλήματος γίνεται εμφανέστερη, είναι βέβαιο πως όλο και περισσότερα κράτη θα προσχωρήσουν στο Καταστατικό του, γεγονός που αποτελούσε άλλωστε και τον ευκταίο στόχο της διάσκεψης του ΟΗΕ στη Ρώμη το χρονικό διάστημα 1999 – 2003.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΠΗΓΕΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Babalola, A., *Extradition under International Law: Tool for Apprehension of Fugitives*, JL Pol'y & Globalization, 2014.
- Bassiouni M. C., *Crimes against humanity: Historical evolution and Contemporary Application*, Cambridge University Press, Νέα Υόρκη, 2014.
- Bassiouni, M. C., & Wise, E. M., *Aut dedere aut judicare: The duty to extradite or prosecute in international law*, Martinus Nijhoff Publishers, 1995.
- Beccaria Cesare, *Περί των εγκλημάτων και των Ποινών*, μετάφραση στα ελληνικά από τον Β. Ζησιάδη, Θεσσαλονίκη, 1980.
- Cassese A, *International Criminal Law*, Oxford University Press, 2^η έκδοση, Οξφόρδη, 2008.
- Chauvy Y., *L' extradition*, Presses Universitaires de France, Παρίσι, 1981.
- Cryer R., Freeman H., Robinson D., Wilmshurst E., *An introduction to international criminal law and procedure*, Cambridge University Press, 2^η έκδοση, Νέα Υόρκη, 2010.
- Dugard, J., & Van den Wyngaert, C., *Reconciling extradition with human rights*, American Journal of International Law, 1998.
- Grotius H., *De Jure Belli ac Pacis*, T. B', (μετάφ. Francis W. Kelsey, Οξφόρδη, Λονδίνο: Clarendon Press – Humphrey Milford, 1925).
- Menachery Paulose R., *Beyond the core: Incorporating Transnational Crimes into the Rome Statute*, 21 Cardozo J. Int'l & Comp. L. 77, 2012.
- Mitchell C., *AutDedereAut Judicare: The Extradite or Prosecute Clause in International Law*, Graduate Institute Publications, eCashiers del' Institut, Γενεύη, 2009.
- Oppenheim L., *International Law. A treatise*, τόμος I, εκδ. Lauterpacht (8^η έκδοση), 1958.
- Sadoff, D. A., *Bringing International Fugitives to Justice: Extradition and Its Alternatives*, Cambridge University Press.
- Stigall, D. E., *Ungoverned spaces, transnational crime, and the prohibition on extraterritorial enforcement jurisdiction in international law*, Notre Dame J. Int'l & Comp. L., 2013.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Αντωνόπουλος Κ., *Η ατομική ποινική ευθύνη στο διεθνές δίκαιο*, εκδ. Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα 2003.
- Ατματζίδης Θ., *Εγκλήματα Πολέμου και Εγκλήματα κατά της Ανθρωπότητας: Θεωρητική Προσέγγιση και Πρακτική Εφαρμογή*, Διατριβή – Μεταπτυχιακή Εργασία στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, 2014.
- Βούλγαρη Ι. Χ., *Το νομικό καθεστώς των αλλοδαπών*, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα, 1995.
- Ζαχρήστου Γ., *Η των εγκληματιών έκδοσις*, Αθήνα, 1890, σελ. 9 επ.
- Ζησιάδης Ι., *Ποινική Δικονομία Γ'*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 1971.
- Καλεντερίδης Σ., *Παράδοση Οτζαλάν, Η ώρα της Αλήθειας*, εκδ. INFOΓΝΩΜΩΝ, Αθήνα, 2007.
- Λαμπρινίδη Φ., *Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο: Αρμοδιότητες, λειτουργίες και περιορισμοί*, στο Σ. Γεωργούλας, *Η Εγκληματολογία στην Ελλάδα σήμερα*, Αθήνα, εκδόσεις ΚΨΜ, 2007.

- Μακρής Α., *Η έκδοση ως θεσμός του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου*, Διδακτορική διατριβή στον Τομέα Διεθνούς Δικαίου του Τμήματος Νομικής της Σχολής ΝΟΠΕ του ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη, 1986.
- Μακρής Α., *Η έκδοση ως θεσμός του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου*, Διδακτορική διατριβή στον Τομέα Διεθνούς Δικαίου του Τμήματος Νομικής της Σχολής ΝΟΠΕ του ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη, 1986,
- Μαρούδα Μ. Ντ., «*Το διεθνές ποινικό δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία και η εξέλιξη του του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου ιδίως όσον αφορά τα εγκλήματα πολέμου και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας*», εκδ. Σάκκουλας, 2001.
- Ναξάκης Αντ., *Οτζαλάν- Η παράδοση ενός συμμάχου*, εκδ. Μαΐνανδρος, Αθήνα, 2017.
- Παζαρτζή Φ., *Η ποινική καταστολή στο διεθνές δίκαιο. Η διεθνής ποινική δικαιοσύνη στη σύγχρονη εποχή*. Εκδ. Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα 2007.
- Πίχου Μ., *Ο ορισμός του εγκλήματος της επίθεσης: αναζητήσεις ατομικής ποινικής ευθύνης στο Διεθνές Δημόσιο Δίκαιο*, Διδακτορική Διατριβή στον Τομέα Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών του ΑΠΘ., Θεσσαλονίκη, Δεκέμβριος 2010.
- Τσιλώνης Β., *Η δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου: οι προϋποθέσεις άσκησης*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017.
- Τσουκαλάς Κ., *Ποινική Δικονομία – Πανεπιστημιακά Παραδόσεις*, τ. Α', Αθήνα, 1937.
- Χουλιάρης Α., *Η ανάλυση του Διεθνούς Ποινικού Συστήματος*, εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα, 2013.

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- Bitzilekis N., *The violation of Mankind's Multiculturalism: Another approach to the definition of international crimes*, 2015 (15) 6, *International Criminal Law Review*, σελ. 1040-1068.
- Boyster N., *Human Rights Protections in the Suppression Conventions*, *H.R.L.Rev.*, 2002,
- Boyster N., *The exclusion of treaty crimes from the jurisdiction of the court*, 3 *JCSL*, 2002.
- Cherif Bassiouni M., *Crimes against humanity*, 2015, δημοσιευμένο στην ιστοσελίδα www.crimesofwar.org
- Clark R. S., *The international Criminal Law System*, Australia and New Zealand Society of International Law: The future of Multilateralism in a plural world, πρακτικά συνεδρίου, 2010, 8 *N.Z.J. Pub. & Int'l L.* 27.
- Compte, O., *On failing to cooperate when monitoring is private*, *Journal of economic theory*, 2002, σελ. 151-188.
- CRS (Congressional Research Service) με τίτλο «*The International Criminal Court (ICC): Jurisdiction, Extradition, and U.S. Policy*», 16.03.2010, δημοσιευμένη στο <https://www.everycrsreport.com/reports/R41116.html>.
- Dugard, J., & Van den Wyngaert, C., *Reconciling extradition with human rights*, *American Journal of International Law*, 1998, σελ. 187-212.
- Final report of the International Law Commission, *The obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare)*, United Nations, 2014
- ICRC Advisory Service on International Humanitarian Law, *Cooperation in extradition and judicial assistance in criminal matters*, Μάρτιος 2014.
- International Committee of the Red Cross (ICRC) Advisory Service on International Humanitarian Law, «*Issues raised regarding the Rome Statute of the ICC by national Constitutional Courts, Supreme Courts and Councils of State*», 2010, δημοσιευμένο στο www.icrc.org.

- Kapferer S., *Legal and Protection Policy Research Series – The Interface between Extradition and Asylum*, Ύπατη Αρμοστέία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR), PPLA/2003/05, Νοέμβριος 2003.
- Morais H. V., *Fighting international crime and its Financing: the importance of following a coherent Global Strategy based on the rule of Law*, από τα πρακτικά του Συμποσίου Brave New World: US responses to the rise of international crime, 2005.
- Parry, J. T. (2010) *International Extradition, the Rule of Non-Inquiry, and the Problem of Sovereignty*, BUL Rev., 2010.
- Servacio E. C., *Extradition and the International Criminal Court: The future of the political offence doctrine*, Pace International Law Review, Τόμος 11, Τεύχος 2, άρθρο 7, 1999.
- Simons M., *Uighur Exiles Push for Court Case Accusing China of Genocide*, άρθρο δημοσιευμένο στην ηλεκτρονική έκδοση της εφημερίδας New York Times στις 06.07.2020.
- Sunil Kumar Gupta, *Extradition Law and the International Criminal Court*, Berkeley Journal of Criminal Law, Berkeley, 2000.
- Triffterer O., *Efforts to recognize and codify International Crimes – Rapport général au Colloque préparatoire du XIV Congrès international de droit pénal. Les crimes internationaux et le droit penal interne*, Hammamet, Τυνησία, 6-8 Ιουνίου 1987.
- International Committee of the Red Cross (ICRC) Advisory Service on International Humanitarian Law, «*Issues raised regarding the Rome Statute of the ICC by national Constitutional Courts, Supreme Courts and Councils of State*», 2010. Διαθέσιμο στο www.icrc.org.

ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ

- <http://www.geneva-academy.ch>
- <https://eur-lex.europa.eu>
- <https://eur-lex.europa.eu>
- <https://m.naftemporiki.gr>
- <https://www.icc-cpi.int>
- <https://www.icrc.org>
- <https://www.legislation.gov.uk>
- <https://www.nytimes.com>